

ÚAD

◀ ÚČTOVNÍCTVO ◀ AUDÍTORSTVO ◀ DAŇOVNÍCTVO

OSOBITNÉ ČÍSLO

ISSN 1335-2024



SKCÚ

SKAU
SLOVENSKÁ KOMORA AUDÍTOROV



SKDP
Slovenská komora
daňových poradcov

Think Ahead



v spolupráci
s Ministerstvom financií SR
a Najvyšším kontrolným
uradom SR

Vytvorte si jedinečný darček.

Uchovajte si vaše spomienky vo fotoknihách a fotokalendároch.

Jednoducho a rýchlo v online editore na stránke www.blumi.photo



blumi
www.blumi.photo



Zodpovedná redaktorka: Ing. Petra Krišková, PhD.

Redakčná rada: Dr. h. c. prof. Ing. Július Alexy, CSc. (predseda), Ing. Ondrej Baláž, Ing. Mária Brániková, Ing. Richard Farkaš, CSc., Ing. Mária Horváthová, Ing. Eva Hupková, FCCA, prof. Ing. Janka Hvoždárová, CSc., Ing. Jozef Hýbl, FCCA, CA, DiplIFR, Ing. Petra Krišková, PhD., doc. Ing. Lenka Krupová, PhD., Ing. Viera Laszová, doc. Ing. Jozef Makúch, PhD., Ing. Janka Matayová, Ing. Ján Artur Oberhauser, CSc., Ing. Ivan Paule, FCCA, PhD., Ing. Jozef Škultéty, PhD., prof. Ing. Miloš Tumpach, PhD., Ing. Ján Užík, PhD., Ing. Dagmar Válová, ACCA

Účtovníctvo • Audítorstvo • Daňovníctvo v *teórii a praxi*, osobitné číslo, ročník XXIX.

Vydáva:

Slovenská komora certifikovaných účtovníkov v spolupráci so Slovenskou komorou audítorov, Slovenskou komorou daňových poradcov, Ekonomickou univerzitou v Bratislave, Ministerstvom financií SR, Najvyšším kontrolným úradom SR a ACCA.

Adresa redakcie: Záhradnícka 95, 821 08 Bratislava

Adresa administrácie:

Záhradnícka 95, 821 08 Bratislava
Telefón: 0903 478 592, fax: 02/ 534 12 954
IČO: 173 140 20
DIČ: 2020708778
IČ DPH: SK2020708778
Bankové spojenie: SLSP, a. s., Bratislava
IBAN: SK33 0900 0000 0000 1148 2463

Design obálky: Vladimír Kriško

Tlač: Blumi., www.blumi.sk

Evidencia: MK SR EV 3794/09: Vedecko-odborný časopis. Professional Magazine of Science.

Objednávky prijíma administrácia. Za obsah inzercie zodpovedá inzerent.
Jednotlivé články vyjadrujú názor autora, redakcia nezodpovedá za ich obsah.
Na viaceré problémy môžu existovať odlišné názory.
Neprešlo jazykovou úpravou. Nevyžiadané rukopisy nevraciamy.

Zadané do tlače: 13. 12. 2021

OBSAH

Ochrana pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti v bankách (Domaracká, D.)	2
Kryptoaktíva ako súčasť majetku (Juhászová, Z. - Tumpach, M.)	8
Prevenca a odhaľovanie legalizácie príjmov z trestnej činnosti prostredníctvom vybraných profesií nefinančného sektora (Krišková, P.)	13
Digitálne účtovníctvo vo vedeckom výskume (Kubaščíková, Z.)	21
Účtovanie a zdaňovanie virtuálnych mien v Slovenskej republike (Marci, A.)	28
Dokáže blockchain zabrániť podvodom s najazdenými kilometrami pri predaji použitých automobilov? (Parajka, B.)	35
Technológia blockchain ako nástroj na spoluprácu manažmentu účtovnej jednotky a audítora pri overovaní účtovných odhadov (Sigetová, K.)	41
Transferová dokumentácia ako nástroj eliminácie daňovej kriminality (Užík, J.)	48
Špecifické postupy štatutárneho audítora pri odhaľovaní ekonomickej kriminality pri audite účtovnej závierky (Užíková, L.)	53

CONTENTS

Anti-Money Laundering in Banks (Domaracká, D.)	2
Cryptoassets as a Part of the Property (Juhászová, Z. - Tumpach, M.)	8
Prevention and Detection of Money Laundering Through Selected Professions of the Non-Financial Sector (Krišková, P.)	13
Digital Accounting in Scientific Research (Kubaščíková, Z.)	21
Virtual Currency Accounting and Taxation in Slovak Republic (Marci, A.)	28
Can Blockchain Prevent Mileage Fraud on Used Cars Market? (Parajka, B.)	35
Blockchain Technology as a Tool for Cooperation between the Management of the Entity and the Auditor in Verification of Accounting Estimates (Sigetová, K.)	41
Transfer Documentation as a Tool to Eliminate Tax Crime (Užík, J.)	48
Specific Procedures of the Statutory Auditor in Detecting Economic Crime in the Audit of Financial Statements (Užíková, L.)	53

Ochrana pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti v bankách Anti-Money Laundering in Banks

Denisa Domaracká¹

Abstract

Activities in money laundering have given a rise to several forms of prevention and detection. While the prevention of money laundering is based on taking measures to reduce or prevent it from occurring, the detection of money laundering is the ability to identify or discover such an activity. The aim of the paper is to define the processes related to protection against money laundering in banks. The article also defines the individual processes of identification, risk, and verification of bank clients.

Key words

Anti-Money Laundering, Bank Clients, Unusual Business Operation

JEL classification

M48

Úvod

Jednou z tém, ktorej je venovaná stále veľká pozornosť, je legalizácia príjmov z trestnej činnosti, označovaná tiež ako „pranie špinavých peňazí“ (angl. *Money Laundering*). Inými slovami ide o legalizáciu príjmov, ktoré pochádzajú z trestnej činnosti, resp. z nezákonného obchodu. K takýmto aktivitám dochádza veľmi často práve v bankách. Autorka Verhage (2011) zastáva názor, že finančné inštitúcie vďaka svojej ekonomickej sile predstavujú dôležitý prostriedok na predchádzanie takýmto druhom aktivít.

Základný legislatívny rámec pre ochranu pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti v SR tvorí zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon č. 297/2008 Z. z.“). Pojem legalizácia príjmov z trestnej činnosti je vymedzený v par. 2 uvedeného zákona, v zmysle ktorého ide o použitie alebo iné nakladanie s príjmami alebo iným majetkom, ktorý pochádza alebo pri ktorom je **dôvodné podozrenie, že pochádza z trestnej činnosti** alebo z účasti na trestnej činnosti spáchanej na území SR alebo mimo územia SR. Autor Stieranka (2018) tvrdí, že existuje nespočetne veľa metód, resp. spôsobov, ktorými je možné legalizovať príjmy z trestnej činnosti.

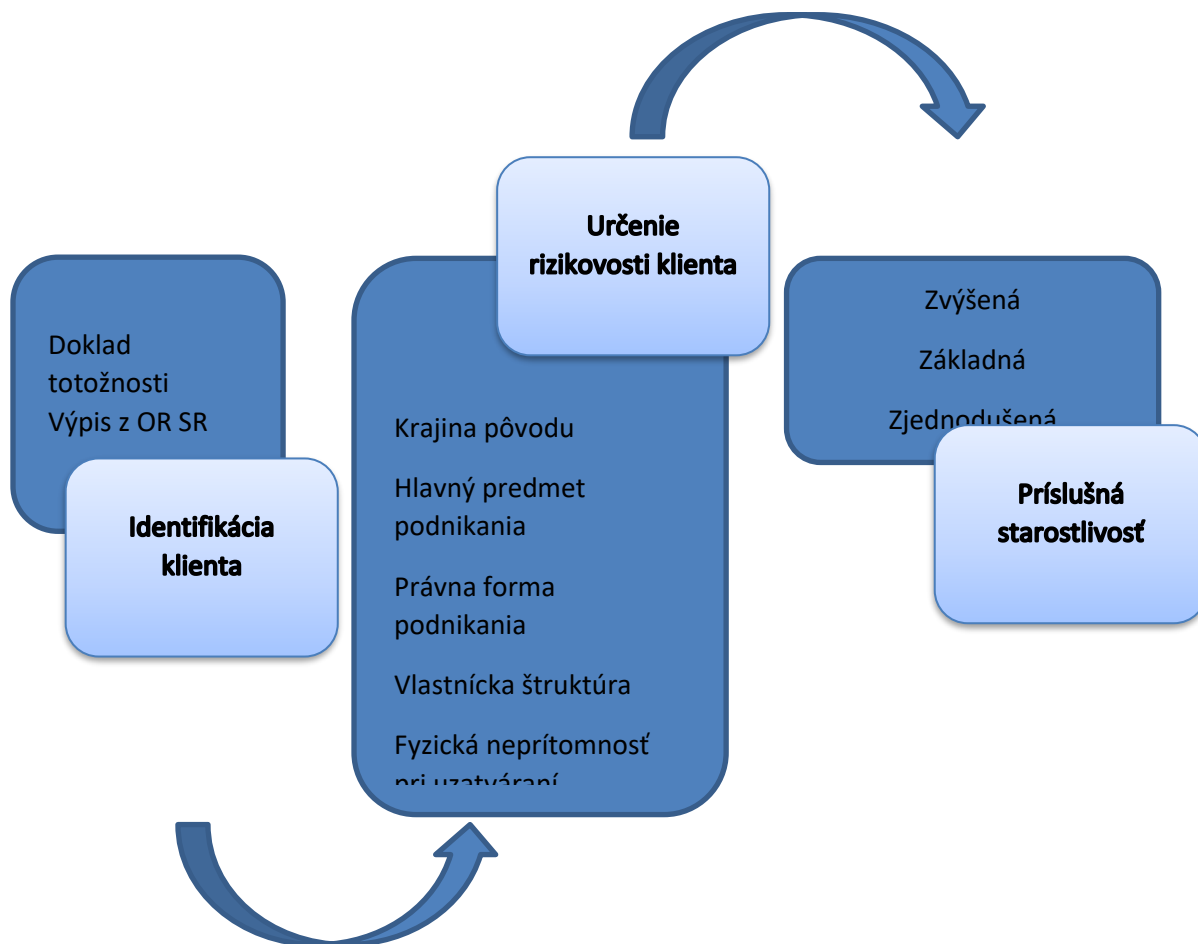
Zákon č. 297/2008 Z. z. vytvára osobitné podmienky na predchádzanie a odhaľovanie aktivít legalizácie príjmov z trestnej činnosti, teda **upravuje práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri predchádzaní a odhaľovaní legalizácie príjmov z trestnej činnosti**. Uvedený zákon definuje o. i. **banku ako povinnú osobu** v zmysle par. 5 ods. 1 písm. a). Pod povinnou osobou vo všeobecnosti možno rozumieť osobu (fyzickú či právnickú), ktorá má povinnosť ohlásenia neobvyklej obchodnej operácie (ďalej aj „NOO“).

¹ Ing. Denisa Domaracká, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, denisa.domaracka@euba.sk.

Základné povinnosti banky na boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti

Banka je povinná v súlade so zákonom č. 297/2008 Z. z. vypracovať Program vlastnej činnosti povinnej osoby, zameraný na ochranu pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti (par. 20) a tiež je povinná vykonávať príslušnú starostlivosť vo vzťahu ku klientovi - základnú (par. 10), resp. zjednodušenú (par. 11) alebo zvýšenú starostlivosť (par. 12) ako je zobrazené v schéme 1.

Schéma 1: Základné povinnosti banky vo vzťahu ku klientovi



Zdroj: vlastné spracovanie

V rámci vykonávania základnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi je banka povinná zisťovať tzv. konečného užívateľa výhod (par. 10a). „Konečným užívateľom výhod je každá fyzická osoba, ktorá skutočne ovláda alebo kontroluje právnickú osobu, fyzickú osobu – podnikateľa alebo združenie majetku, a každá fyzická osoba, v prospech ktorej tieto subjekty vykonávajú svoju činnosť alebo obchod.“ (par. 6a ods. 1 zákona č. 297/2008 Z. z.)

Pre ilustráciu, pri určení konečného užívateľa výhod klienta, ktorým je právnická osoba sa primárne vychádza z vlastníckej štruktúry právnickej osoby, teda kto je akcionárom, majoritným vlastníkom spoločnosti a pod. Pokiaľ však nie je možné určiť konečného užívateľa výhod podľa vlastníckej štruktúry, je potrebné ho určiť podľa riadiacej štruktúry právnickej osoby. Medzi konečných užívateľov výhod klientov, ktorými sú právnické osoby, patrí v zmysle 6a ods. 1 písm. a) zákona č. 297/2008 Z. z. napr.:

- fyzická osoba, ktorá má priamy alebo nepriamy podiel alebo ich súčet najmenej 25 % na základnom imaní alebo na hlasovacích právach klienta (ktorým je právnická osoba);

- fyzická osoba, ktorá má právo vymenovať, inak ustanoviť alebo odvolať štatutárny orgán, väčšinu členov štatutárneho orgánu, väčšinu členov dozornej rady alebo iný riadiaci orgán, dozorný orgán alebo kontrolný orgán klienta (ktorým je právnická osoba).

Banka stanovuje starostlivosť vo vzťahu ku klientovi primerane, s ohľadom na riziko legalizácie príjmov z trestnej činnosti. Riziko legalizácie príjmov z trestnej činnosti môže banka posudzovať na účely zákona č. 297/2008 Z. z. v závislosti od klienta, druhu obchodu či obchodného vzťahu. Rizikovosť je významná aj v súvislosti s hotovostnými transakciami, pri ktorých ide predovšetkým o povinnosť zisťovania pôvodu a účelu transakcie vo väzbe na zákon č. 297/2008 Z. z. a o obmedzenie platieb v hotovosti vo väzbe na zákon č. 394/2012 Z. z. o obmedzení platieb v hotovosti v znení neskorších predpisov.

V zmysle par. 15 zákona č. 297/2008 Z. z. banka musí odmietnuť uzavretie obchodného vzťahu, ukončiť obchodný vzťah alebo odmietnuť vykonanie konkrétneho obchodu, ak nemôže vykonať vo vzťahu ku klientovi základnú, resp. zjednodušenú alebo zvýšenú starostlivosť, alebo ak klient odmietne preukázať v mene koho koná, čo vyplýva z tabuľky 1. V prípade, že klient odmietne uviesť konečného užívateľa výhod, podľa zákona č. 297/2008 Z. z. nie je riadne vykonaná základná starostlivosť, a teda aj v tomto prípade má banka povinnosť odmietnuť potenciálneho klienta, ukončiť obchodný vzťah, či odmietnuť realizáciu obchodnej operácie.

Tabuľka 1: Prípustná kategorizácia klientov banky podľa rizikovosti

KATEGORIZÁCIA KLIENTOV BANKY PODĽA RIZIKOVOSTI		
RIZIKO	AKCEPTÁCIA	TYP STAROSTLIVOSTI
Neprijateľné riziko	Neakceptovateľný klient	-
Zvýšené riziko	Akceptovateľný klient	Zvýšená starostlivosť
Štandardné riziko	Akceptovateľný klient	Základná starostlivosť
Minimálne riziko	Akceptovateľný klient	Zjednodušená starostlivosť

Zdroj: vlastné spracovanie

Vo vzťahu ku klientovi musí banka uchovávať údaje o konečnom užívateľovi výhod (par. 10a), zisťovať (par. 14) a ohlasovať (par. 17) neobvyklú obchodnú operáciu, teda či je pripravovaný alebo vykonávaný obchod neobvyklý. V zmysle par. 17 ods. 1 zákona č. 297/2008 Z. z. je banka dokonca povinná bez zbytočného odkladu ohlásiť finančnej spravodajskej jednotke odmietnutie vykonania požadovanej neobvyklej obchodnej operácie.

Neobvyklá obchodná operácia v banke, jej posúdenie, hlásenie a zdržanie

„Neobvyklá obchodná operácia je právny úkon alebo iný úkon, ktorý nasvedčuje tomu, že jeho vykonaním môže dôjsť k legalizácii príjmov alebo financovaniu terorizmu.“ (par. 4 ods. 1 zákona č. 297/2008 Z. z.) Z uvedenej definície vyplýva, že neobvyklú obchodnú operáciu nie je možné jednoznačne určiť. Rozhodujúcim prvkom pre posudzovanie obchodných operácií je predovšetkým kvalifikované posudzovanie znakov neobvyklostí (viď tabuľka 2).

Tabuľka 2: Vybrané indikátory neobvyklostí pri posudzovaní NOO v banke

VYBRANÉ INDIKÁTORY NEOBVYKLOSTÍ		
VO VZŤAHU K OBCHODU	VO VZŤAHU KU KLIENTOVI (FYZICKÁ OSOBA)	VO VZŤAHU KU KLIENTOVI (PRÁVNICKÁ OSOBA)
Reálnosť obchodu a jeho účel	Prítomnosť 3 osôb	Nejasná vlastnícka štruktúra
Požiadavky klienta	Neznalosť obchodu	Ready-made spoločnosti

Doklady predložené klientom	Politicky exponovaná osoba ²	Právnická osoba s virtuálnym sídlom
Rizikovosť/krytie/hodnota obchodu		Off-shore spoločnosti

Zdroj: vlastné spracovanie

Autorka Jančíková (2009) hovorí o off-shore spoločnostiach ako o významnej súčasti medzinárodného finančného systému, ktoré sa však často zneužívajú na pranie špinavých peňazí.

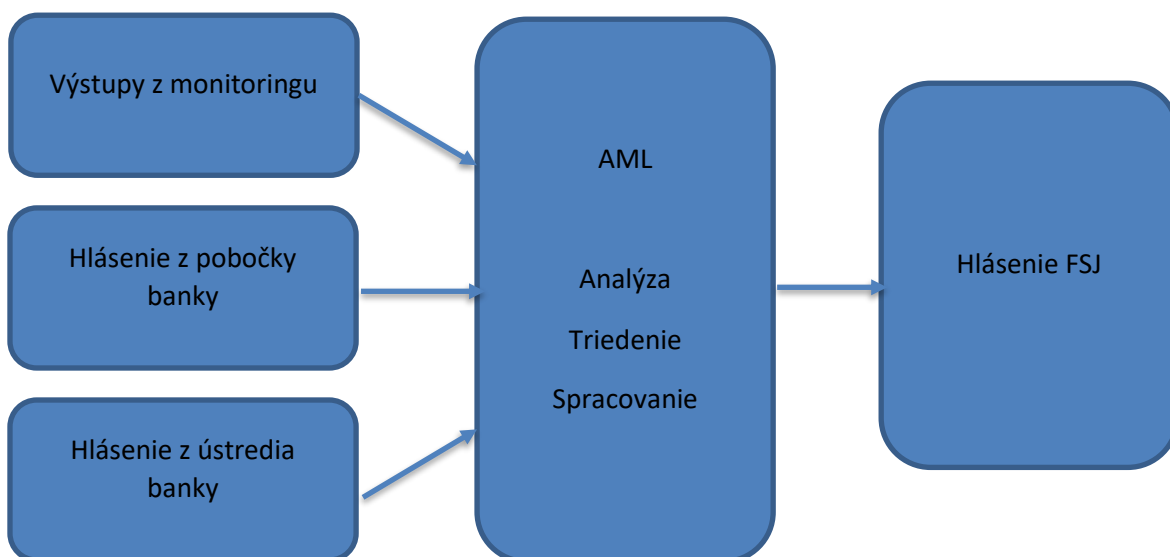
Za praktickú realizáciu činností na ochranu pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti, predovšetkým výkon každodenných činností zabezpečujúcich napĺňanie koncepcie ochrany, ohlasovania neobvyklých operácií a priebežný styk s Finančnou spravodajskou jednotkou (ďalej aj „FSJ“) v banke zodpovedá určená osoba, tzv. Anti-Money Laundering Officer (skrátene „AML Officer“).

Proces posudzovania neobvyklej obchodnej operácie v banke sa však spravidla uskutočňuje v dvoch líniách:

- 1. línia: zamestnanci pobočky, ktorí:
 - posudzujú konkrétny obchod,
 - priebežne monitorujú existujúci obchodný vzťah.
- 2. línia: AML Officer, ktorý:
 - realizuje monitoring v rámci následného posudzovania obchodov klienta.

V prípade, že zamestnanci pobočky majú pri výkone svojej činnosti podozrenie, že sa má uskutočniť, alebo že sa už uskutočnila neobvyklá obchodná operácia, bezodkladne to ohlásia poverenej osobe, tzv. AML Officer-ovi. Hlásenie o neobvyklej obchodnej operácii je zasielané **bez zbytočného odkladu po tom, čo poverení zamestnanci nadobudli vedomosť** o neobvyklej obchodnej operácii a príslušne ju prešetrili (viď schéma 2).

Schéma 2: Hlásenia neobvyklých obchodných operácií



Zdroj: vlastné spracovanie

² Politicky exponovanou osobou sa podľa par. 6 ods. 1 zákona č. 297/2008 Z. z. rozumie fyzická osoba, ktorej je alebo bola zverená významná verejná funkcia.

Banka **zdrží neobvyklú obchodnú operáciu** v súlade s par. 16 zákona č. 297/2008 Z. z. a na pokyn AML Officer-a, ak hrozí nebezpečenie, že jej vykonaním môže byť zmarené alebo podstatne sťažené zaistenie príjmu z trestnej činnosti, alebo ak ju o to finančná polícia písomne požiada, do prijatia oznámenia od finančnej polície, aby neobvyklú obchodnú operáciu vykonala, najviac však 120 hodín. Do doby zdržania neobvyklej obchodnej operácie sa nepočíta sobota a deň pracovného pokoja. O zdržaní neobvyklej obchodnej operácie banka ihneď informuje finančnú spravodajskú jednotku.

Po uplynutí uvedenej lehoty banka ďalej zdrží neobvyklú obchodnú operáciu od prijatia písomného oznámenia finančnej spravodajskej jednotky, že vec odovzdala orgánom činným v trestnom konaní, najviac však 72 hodín. Do doby zdržania neobvyklej obchodnej operácie sa nepočíta sobota a deň pracovného pokoja.

Účelom zdržania neobvyklej obchodnej operácie je predovšetkým:

- vyhnúť sa ekonomickej škode;
- zamedziť, aby sa prostriedky dostali k osobe podozrivej z vykonávania neobvyklej obchodnej operácie;
- konať na pokyn finančnej spravodajskej jednotky.

V súvislosti s uvedeným sú zamestnanci banky povinní zachovávať mlčanlivosť o ohlásenej neobvyklej operácii, ako aj o všetkých úkonoch a opatreniach vykonávaných finančnou spravodajskou jednotkou, a to i voči osobám, ktorých sa oznamované informácie týkajú. Za porušenie povinnosti mlčanlivosti sa podľa zákona č. 297/2008 Z. z. považuje priestupok, za ktorý v konaní o priestupkoch možno uložiť pokutu až do výšky 3 319 eur. Uvedeným nie je dotknutá zodpovednosť za škodu, ktorá vznikne osobe, ktorej sa vyzradené údaje týkajú, ani trestná zodpovednosť toho, kto porušil povinnosť mlčanlivosti.

Záver

Existuje množstvo subjektov, pri činnostiach ktorých dochádza k aktivitám legalizácie príjmov z trestnej činnosti. Veľmi často sú tieto aktivity realizované práve prostredníctvom bánk. Banky sa popri ostatných povinnostiach stretávajú aj s povinnosťou ohlásenia neobvyklých obchodných operácií.

V príspevku je vymedzený základný legislatívny rámec pre ochranu pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti v SR. Vymedzené sú tiež procesy a metodika pre oblasť ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu v bankách, ktorá je upravená v tzv. Programe vlastnej činnosti bánk. Z procesov boli bližšie špecifikované procesy vo väzbe na starostlivosť o klienta. Pri neobvyklých obchodných transakciách v banke sme sa zamerali na ich posúdenie, hlásenie a zdržanie. V súvislosti s hlásením neobvyklej obchodnej operácie je zároveň prísne zakázané informovať klienta banky, že bol predmetom hlásenia neobvyklej obchodnej operácie.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. Jančíková, E. (2009). Offshore finančné centrá a pranie špinavých peňazí. *Journal of International Relations*, 7(1), 56-36.
2. Stieranka, J. a kol. (2018). *Legalizácia príjmov z trestnej činnosti*. Bratislava: Wolters Kluwer.

3. Verhage, A. (2011). *The Anti Money Laundering Complex and the Compliance Industry*. 1st Edition. London: Routledge. doi.org/10.4324/9780203828489.
4. Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Kryptoaktíva ako súčasť majetku Cryptoassets as a Part of the Property

Zuzana Juhászová³, Miloš Tumpach⁴

Abstract

Due to the constant development of the economic environment, a new component of assets may appear in the accounting units as part of the assets. The cryptoassets are mainly used as a means of payment, the purpose of which is to maintain a stable value by linking to only one fiat currency. Like electronic money, cryptoassets are electronic coins and banknotes replacements and are used to make payments. A cryptoassets are not a type of currency, due to the lack of an institution that would protect the value of assets, it is a risky asset. Holders of cryptoassets can be exposed to the dangers of digital fraud, which greatly increases their risk of loss.

Key words

Currency, Virtual currency, Cryptoassets, Economic crime

JEL classification

E49, M410

Úvod

Virtuálny svet sa čoraz viac dostáva aj do každodennej reality v oblasti účtovníctva (Kubaščíková, 2019), (Parajka, 2021) a to nielen pri vedení účtovníctva (Meluchová, 2016), ale aj ako nástroj riadenia (Zachar, 2019), (Užíková – Sigetová, 2020), (Andrejovska a spol., 2017). V súčasnosti sa stretávame s mnohými výrazmi z oblasti finančných technológií, ako napr. virtuálna mena, blockchain, kryptoburza či kryptoaktívum. Ich existencia (Kňážková – Ondrušová, 2019), zobrazenie v účtovníctve, ale aj využitie pri overovaní účtovnej závierky (Domaracká, 2020), (Krišková, 2020) sa stretáva s mnohými otázkami nielen z toho dôvodu, že ide o niečo nové, ale aj z dôvodu nie jednotného ponímania jednotlivých pojmov a neexistencie jednotnej regulácie. Nezavedenie jednoznačných pravidiel v mnohých prípadoch vedie až k ekonomickej kriminalite (Baloghová, 2020).

Kryptoaktívum, jeho definícia a hodnota

V rámci individuálnej účtovnej závierky, ktorú zostavujú účtovné jednotky k poslednému dňu účtovného obdobia, sa v zmysle zákona o účtovníctve v rámci aktív vykazuje majetok, ktorý účtovná jednotka obstarala v minulosti, dá sa spoľahlivo oceniť a v budúcnosti jej prinesie ekonomický úžitok. Tá časť aktív, ktorá nesplňa podmienky pre zaúčtovanie (nedá sa oceniť), sa vykazuje v poznámkach ako iné aktívum. Okrem pojmov aktívum, iné aktívum sa v súčasnosti môžeme stretnúť aj s ďalším pojmom a to kryptoaktívum.

Kryptoaktívum predstavuje decentralizované virtuálne digitálne aktívum, ktoré je založené na asymetrickej kryptografii, reťazení digitálnych podpisov jednotlivých prevodov a nie je emitované ani garantované centrálnou bankou využívajúc technológiu blockchain. (<https://sk.lgp-lawyers.at> 17.11.2021).

³ doc. Ing. Mgr. Zuzana Juhászová, PhD. Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, zuzana.juhaszova@euba.sk

⁴ prof. Ing. Miloš Tumpach, PhD. Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, milos.tumpach@euba.sk

Kryptoaktívum je pojem, ktorý je spojený s existenciou virtuálnej meny. V prípade meny vychádzame z predpokladu, že ide prostriedky, prostredníctvom ktorých môžeme vymeniť jeden druh tovaru, resp. služby za iný, v prípade virtuálnej meny by mohlo dôjsť k nezrovnalostiam pri chápaní pojmu virtuálna mena (Korauš a spol, 2019). V mnohých prípadoch sa kryptoaktíva považujú za digitálny ekvivalent k peňažným prostriedkom, čo však nie je vždy presné. Z tohto dôvodu sa postupne zavádza pojem kryptoaktívum, ako druh výmenného prostriedku.

Na úrovni Európskej únie sú v súčasnosti kryptoaktíva regulované predovšetkým v prípadoch, keď spĺňajú nasledovné znaky (<https://www.legalfirm.sk>, 17.11.2021):

- a) pre finančné nástroje v zmysle vymedzenia v článku 4 ods. 1 bode 15 smernice 2014/65/EÚ,
- b) pre elektronické peniaze v zmysle vymedzenia v článku 2 bode 2 smernice 2009/110/ES okrem prípadov, keď podľa tohto nariadenia spĺňajú podmienky na tokeny elektronických peňazí,
- c) pre vklady v zmysle vymedzenia v článku 2 ods. 1 bode 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/49/EÚ,
- d) pre štruktúrované vklady v zmysle vymedzenia v článku 4 ods. 1 bode 43 smernice 2014/65/EÚ (MiFID II), alebo
- e) pre sekuritizáciu v zmysle vymedzenia v článku 2 bode 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/2402.

Jednoznačnú definíciu zavádza návrh Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937: „Kryptoaktívum je digitálne vyjadrenie hodnoty alebo práv, ktoré možno prenášať a elektronicky uchovávať s použitím technológie distribuovanej databázy transakcií alebo podobnej technológie ... majú sa používať hlavne ako platobný prostriedok a ktorých účelom je zachovať stabilnú hodnotu naviazaním len na jednu fiat menu ... podobne ako elektronické peniaze sú takéto kryptoaktíva elektronickými náhradami mincí a bankoviek a používajú sa na uskutočňovanie platie“. Uvedená definícia predstavuje kryptoaktíva, ktoré budú spadať pod regulačný rámec nariadenia o trhoch s kryptoaktívami (napr. bitcoin, ethereum, dogecoin). Súčasne však Nariadenie o trhoch s kryptoaktívami zo svojej pôsobnosti vylučuje kryptoaktíva, ktoré spadajú pod finančné nástroje v súlade so smernicou (<https://www.epravo.sk/top/clanky/pravna-regulacia-kryptoaktiv-5175.html>, 17.11.2021)

Kryptoaktíva je možné deliť do dvoch skupín, a to na tie, ktoré nemajú jednoznačne identifikovateľného emitenta (ako napr. Bitcoin, Ether, Litecoin alebo XRP) a na tie ktoré ho majú, čiže tokeny. Tokeny je možné členiť podľa ich primárneho účelu použitia na minimálne tri špecifické skupiny:

- payment tokens (používajú sa na účely vykonania platby),
- utility tokens (používajú sa predovšetkým na účely získania vopred určeného úžitku) alebo
- investment (security) tokens (používajú sa na účely investície, pretože najviac korelujúce s účelom použitia cenného papiera).

V praxi sa môžu vyskytnúť aj hybridné formy tokenov. (Beňo, Hladký, Ambra, 2019). Token predstavuje určitý typ práva nakladať s aktívom registrovaným v digitálnej podobe, vlastník tokenu je oprávnený zaviesť digitálne aktívum do obchodnej transakcie. (<https://sk.lgp-lawyers.at>, 17.11.2021)

Hodnota kryptoaktíva spočíva v informácii, ktorá je v ňom obsiahnutá a to vo význame pre jeho vydavateľa, alebo vlastníka alebo pre osobu, ktorá má záujem kryptoaktívum vlastniť. Hodnotu kryptoaktíva môžu samozrejme ovplyvňovať aj iné faktory, ako napríklad právna vymožiteľnosť, ktorá je spojená s kryptoaktívami.

Účtovné a daňové služby spojené s kryptoaktívami

S existenciou kryptoaktív sú spojené rôzne otázky, ktoré vyplývajú s možnosťami ich evidovania v účtovníctve, resp. v oblasti ich zdaňovania (<https://www.icaew.com>, 2021):

- ako evidovať v účtovníctve držbu kryptoaktív;
- ako oceniť kryptoaktíva;
- ako zachytiť výmenu kryptoaktív za iné kryptoaktívum;
- ako zachytiť predaj kryptoaktív;
- ako vypočítať daňovú povinnosť z výnosu prislúchajúcemu z držby kryptomeny;
- ako vypočítať daňovú povinnosť za ťažbu kryptoaktív.

Legálni vlastníci kryptoaktív sa s takýmito a podobnými otázkami obracajú na rôzne poradenské, účtovnícke, auditorské, resp. daňové spoločnosti. Vzhľadom k tomu, že legislatíva v tejto oblasti nie je upravená, resp. sa hľadajú riešenia (Blahušiaková, 2020), ktoré vychádzajú s osvedčených postupov.

Kryptoaktíva a boj proti praniu špinavých peňazí

Existencia kryptoaktív vyvoláva požiadavku nielen na ich jednoznačné definovanie, ale aj na určenie pravidiel s ich obchodovaním. Jednotlivé krajiny si vo svojich jurisdikciách definujú jednotlivé pojmy a nastavujú rámce pre možnosť pôsobenia v hospodárstve. V mnohých prípadoch práce na legislatíve a regulácii boli ovplyvnené existenciou pandémie Covid-19. Finančné inštitúcie ale zároveň pracujú aj na pravidlách dohľadu, ktoré sa zameriavajú na dôkladnú registráciu, udeľovanie licencií novým subjektom a odhaľovanie poskytovateľov služieb bez udelennej licencie. Napríklad Kanada a Spojené štáty americké už experimentovali s virtuálnymi alebo čiastočne virtuálnymi skúškami, ktoré ale kvôli Covid-19 boli s prevažne pozitívnymi výsledkami. Nemecké orgány dohľadu tiež počas pandémie podnikli procesy na diaľku, napriek tomu, že boli nútené prispôbiť niektoré činnosti.

Príslušné orgány v Japonsku a Švajčiarsku zahrnuli kryptoaktíva do svojho národného procesu hodnotenia rizika prania špinavých peňazí a financovania terorizmu. Iné jurisdikcie analyzovali riziko kryptoaktív v samostatnom procese. Všeobecný konsenzus medzi skúmanými jurisdikciami naznačuje rastúcu úroveň rizík prania špinavých peňazí súvisiacich s aktivitami v oblasti kryptoaktív. Viaceré jurisdikcie uvádzajú, že ich hodnotenia rizík, ktoré sú v súčasnosti v procese, pravdepodobne ukážu zvýšené riziko v porovnaní s predchádzajúcimi hodnoteniami. Zatiaľ čo časť tohto nárastu môže byť výsledkom zvýšeného povedomia o rizikách, ktoré už existovali, zdá sa, že väčšina jurisdikcií verí, že samotné inherentné riziká do tej či onej miery rastú.

Niektoré jurisdikcie vytvorili špecializovaný dozorný tím, ktorý je špecificky zameraný na kryptoaktíva, iné krajiny majú v úmysle tak urobiť. Existujú ale aj krajiny, ktoré neprijali tento prístup, sa namiesto toho pokúsili vyvinúť a integrovať nové odborné znalosti do svojich existujúcich zamestnancov a postupov. Niektoré jurisdikcie tiež naznačili zámer vytvoriť jednotku zameranú na kryptoaktíva. Celkovo sa jurisdikcie zhodujú v tom, že jednoduché pokračovanie ich súčasných postupov bez vývoja alebo modernizácie im neposkytuje dostatočnú istotu o bezpečnosti. Úspešný rozvoj odborných znalostí v oblasti kryptoaktív a ich integrácia do existujúcich postupov dohľadu predstavuje výzvu pre všetky orgány dohľadu. (Coelho, R. – Fishman, J. – Ocampo, D. G., 2021).

Záver

Príspevok je venovaný kryptoaktívam, ako jednej z možných častí aktív, ktoré môže účtovná jednotka nadobudnúť, zhodnotiť a následne predať. S rozvojom finančných technológií ide o druh majetku, s ktorým sa účtovné jednotky môžu stretnúť čoraz častejšie. Aby účtovná jednotka poskytovala verný a pravdivý obraz o majetkovej situácii, musí verne

zachytiť aj takýto druh majetku, musí ho správne oceniť a následne vykázat. Nadnárodná legislatívna úprava vo forme Nariadenia Európskej únie sa postupne pripravuje tak, aby mohli byť zásady účtovania, vykazovania postupne prijaté aj do legislatívnych noriem jednotlivých krajín. Legislatívna úprava v Slovenskej republike zatiaľ pojem kryptoaktíva nedefinuje, definuje virtuálnu menu a spôsob jej účtovania a zdaňovania.

Kryptoaktívum nie je druh meny, v dôsledku neexistencie inštitúcie, ktorá by chránila hodnotu aktív, patria medzi rizikové aktíva. Držitelia kryptoaktív môžu byť ohrození nebezpečenstvom vyplývajúcim z digitálneho podvodu, čo značne zvyšuje ich riziko straty. Napriek takémuto riziku patria kryptoaktíva k čoraz častejšej forme investovania, pretože v konečnom dôsledku nielen znižujú transakčné náklady spojené s obstaraním, ale zároveň výrazne znižujú dobu súvisiacu s inkasom, resp. úhradou záväzkov.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. Andrejovska, A. – Gavurova, B. (2017). Meta – Analysis of the Categorization of EU Countries in the Context of Tax Competition. *Financial management of firms and financial institutions: 11th international scientific conference PTS I-III*, p 14-21, part I-III, 2017.
2. Balghová, N. Ekonomická kriminalita vo virtuálnom svete kryptomien. In *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality : zborník vedeckých prác*. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4782-6, s. 4-10 online. VEGA 1/0517/20.
3. Beňo, M., Hladký, V., Ambra, T. (2019). Kryptoaktíva a ich možná budúca regulácia. *Regulácia finančného trhu*. Biatec, 27.roč. 4/2019, str. 2-6. In https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2019/04-2019/01_04Aug_Beno.pdf , 17.11.2021
4. Blahušiaková, M.(2020) Analýza prístupov k účtovnému zobrazeniu virtuálnej meny. *Ekonomika a informatika : vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI.*, roč. 18, č. 2, s. 16-28
5. Coelho, R. – Fishman, J. – Ocampo, D. G. (2021) Supervising cryptoassets for anti-money laundering. FSI Insights, No 31, 07 April 2021. ISSN 2522-2481 (print) <https://www.bis.org/fsi/publ/insights31.htm> , 17.11.2021
6. Domaracká, D. Vplyv údajovej analýzy a blockchain na audit účtovnej závierky. In *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality : zborník vedeckých prác*. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4782-6, s. 11-17 online. VEGA 1/0517/20.
7. <https://sk.lgp-lawyers.at/sk/aktuality-sk/nazrime-spolu-do-sveta-kryptoaktiv/#>, 17.11.2021
8. <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/legal-and-regulatory/money-laundering/guidance-on-crypto-assets.ashx?fbclid=IwAR3VEHxf2hM10q6A2cuIiyUqL5R203zp59LTIWfzNML1Kp-6L9Yk7KDtNjA>, 17.11.2021
9. <https://www.legalfirm.sk/sk/registrator/sluzba/kryptoaktiva> , 17.11.2021
10. Kňazková, V. – Ondrušová, L. (2019, maj 17) Virtual Currency and Its Importance in Today's Digitized Society. *SM 2019 (Abstracts): Strategic Management and Decision*

Support Systems in Strategic Management : Abstracts from Proceedings of the 24th International Scientific Symposium, 17th May, 2019, s. 512-519

11. Korauš, A. – Kelemen, P. – Backa, P. – Polák, J. (2019) Alternatívne kybernetické meny v súčasnosti. *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti (v podmienkach bezpečnostných zložiek, zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou 4.6.2019 Bratislava, s.54-65.*
12. Krišková, P. Hospodárska kriminalita a možnosti jej eliminácie prostredníctvom štatutárneho auditu. In *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality : zborník vedeckých prác.* - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4782-6, s. 30-35 online. VEGA 1/0517/20.
13. Kubaščíková, Z. (2019) Využitie umelej inteligencie a virtuálnych kryptosietí v účtovníctve. *Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo : v teórii a praxi*, roč. 27, č. Špeciálne vydanie, s. 29-42.
14. Meluchová, J. (2016) Zmeny v súvislosti s používaním virtuálnej registračnej pokladnice. *Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo : v teórii a praxi*, roč. 24, č. Mimoriadne č., s. 61-62.
15. Parajka, B. Possibilities of Blockchain Technology Implementation in Accounting in the Slovak Republic. In *Účtovníctvo a audítorstvo v procese svetovej harmonizácie. medzinárodná vedecká konferencia. Účtovníctvo a audítorstvo v procese svetovej harmonizácie : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, 7.-9. septembra 2021, (Skalica, Slovensko).* - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2021. ISBN 978-80-225-4847-2, s. 117-120 online. VEGA 1/0517/20.
16. Stanley, R. Význam technológie blockchain. In *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality : zborník vedeckých prác.* - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4782-6, s. 57-64 online. VEGA 1/0517/20. Stanley
17. Užíková, L. - Sigetová, K. Využitie blockchainu ako kontrolného nástroja v daňovej oblasti v podmienkach Slovenskej republiky. In *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality : zborník vedeckých prác.* - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4782-6, s. 70-80 online. VEGA 1/0517/20.
18. Zachar, Š. (2019). Využitie znakov digitálnej stopy pri riešení problematiky blockchainu. *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti (v podmienkach bezpečnostných zložiek, zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou 4.6.2019 Bratislava, s.196-.204.*

Prevenencia a odhaľovanie legalizácie príjmov z trestnej činnosti prostredníctvom vybraných profesií nefinančného sektora

Prevention and Detection of Money Laundering Through Selected Professions of the Non-financial Sector

Petra Krišková⁵

Abstract

Money laundering is a problem that several world institutions are struggling with. The European Union has also taken the measures in question, which have been transposed into national law of member states. The Slovak Republic, as a member state of the European Union, has also created an environment in this area, that helps, through selected professions and industries, to detect money laundering. This is the so-called liable persons who have certain rights and obligations under the law.

Key words

AML, Money laundering, Accountant, Auditor

JEL classification

M40

Úvod

Už niekoľko rokov je v platnosti zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu. Od 1.11.2021 je účinná novelizácia predmetného zákona, ktorej cieľom bolo transponovať do právneho poriadku Slovenskej republiky smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/834 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernica 2009/138/ES a 2013/36/EÚ, ktorá sleduje ochranu finančného systému a posilnenie mechanizmu zavedeného na predchádzanie praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu v rámci EÚ. Predmetom zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu (ďalej len „AML“) je ukotvenie práv a povinností fyzických a právnických osôb v súvislosti s prevenciou a odhaľovaním legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu. Dosah AML je značný, pretože sa týka viac ako 500 000 fyzických a právnických osôb v Slovenskej republike. AML je odvodené z anglického pojmu Anti Money Laundering (AML). Cieľom AML je vytvorenie prostriedkov prostredníctvom tzv. povinných osôb, ktoré by pôsobili preventívne a zároveň by napomáhali odhaľovaniu príjmov z trestnej činnosti. Medzi najpoužívanéjšie metódy páchania trestnej činnosti legalizácie príjmov patria:

- smurfing, kde ide o metódu zapojenia väčšieho počtu pomocníkov, ktorých úlohou je nakladanie s menšími obnosmi, a to napríklad formou ukladania prostriedkov na rôzne bankové účty, nakupovanie rozličných platobných inštrumentov, ktoré sú následne vymieňané za hotové peniaze (KALABIS, 2009),
- používanie tzv. bielych koní,

⁵ Ing. Petra Krišková, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1, 851 01 Bratislava, petra.kriskova@euba.sk

- zakladanie tzv. shell spoločností, čo znamená spoločností, ktoré sú prázdne, nevyvíjajúce žiadnu činnosť,
- cezhraničné prevody finančných prostriedkov, najmä do tzv. daňových rajov a pod.

Povinné osoby v zmysle AML

Ako bolo uvedené vyššie, cieľom AML je prostredníctvom tzv. povinných osôb zabráňovať činnostiam súvisiacim s legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a terorizmu. Skupina týchto povinných osôb je relatívne široká a reprezentuje viaceré odvetvia a profesie. Povinné osoby v zmysle AML sú nasledovné osoby:

- a) banka,
- b) finančná inštitúcia, ak nie je bankou, ktorou je centrálny depozitár cenných papierov, burza cenných papierov, komoditná burza, správcovská spoločnosť a depozitár, obchodník s cennými papiermi, finančný agent, finančný poradca okrem výkonu činností súvisiacich s neživotným poistením, zahraničný subjekt kolektívneho investovania, poisťovňa pri vykonávaní poisťovacej činnosti v životnom poistení, dôchodková správcovská spoločnosť, doplnková dôchodková spoločnosť, právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená vykonávať zmenárenskú činnosť, právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená obchodovať s pohľadávkami, právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená vykonávať dražby mimo exekúcií, finančný prenájom alebo iné finančné činnosti podľa osobitného predpisu, platobná inštitúcia, poskytovateľ platobných služieb v obmedzenom rozsahu, poskytovateľ služieb informovania o platobnom účte, agent platobných služieb a inštitúcia elektronických peňazí,
- c) Exportno-importná banka Slovenskej republiky,
- d) prevádzkovateľ hazardnej hry,
- e) poštový podnik,
- f) súdny exekútor, pri predaji nehnuteľnosti, hnutel'nej veci alebo podniku a pri prijímaní peňazí, listín a iných hnutel'ných vecí do úschovy v súvislosti s výkonom exekúcie,
- g) správca, ktorý vykonáva činnosť v konkurznom konaní, reštrukturalizačnom konaní alebo konaní o oddlžení podľa osobitného predpisu,
- h) audítor, účtovník, daňový poradca a iná osoba, ktorá poskytuje poradenské služby vo veciach daní podľa osobitných predpisov,
- i) právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená sprostredkovať predaj, prenájom a kúpu nehnuteľností; ak ide o prenájom nehnuteľností, len ak je hodnota mesačného nájomného najmenej 10 000 eur,
- j) advokát alebo notár, ak poskytne klientovi právnu službu, ktorá sa týka akejkoľvek finančnej operácie alebo iného konania, ktoré smeruje k pohybu finančných prostriedkov alebo ho priamo vyvolá, pri kúpe a predaji nehnuteľnosti alebo podniku alebo ich časti, ďalej pri správe alebo úschove finančných prostriedkov, cenných papierov alebo iného majetku, založení účtu v banke alebo v pobočke zahraničnej banky alebo účtu cenných papierov a pri ich správe, alebo založení, činnosti alebo riadení obchodnej spoločnosti, združenia fyzických osôb, združenia právnických osôb, účelového združenia majetku alebo inej právnickej osoby,
- k) poskytovateľ služieb správy majetku alebo služieb pre obchodné spoločnosti, ak nie je povinnou osobou podľa písmen h) alebo j),
- l) právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená vykonávať činnosť organizačného a ekonomického poradcu,
- m) právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená prevádzkovať aukčnú sieň, právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená obchodovať alebo sprostredkovať obchody s umeleckými dielami, zberateľskými predmetmi, starožitnosťami, kultúrnymi pamiatkami, kultúrnymi predmetmi, drahými kovmi alebo drahými kameňmi, právnická

osoba alebo fyzická osoba oprávnená uvádzať na trh výrobky z drahých kovov alebo drahých kameňov, alebo právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená prevádzkovať záložňu; to neplatí, ak je hodnota obchodu menej ako 10 000 eur, pričom nezáleží na tom, či je obchod vykonaný jednotlivo alebo ide o viaceré na seba nadväzujúce obchody, ktoré sú alebo môžu byť prepojené,

- n) veriteľ,
- o) poskytovateľ služieb peňaženky virtuálnej meny,
- p) poskytovateľ služieb zmenárne virtuálnej meny,
- q) iná osoba, ak tak ustanoví osobitný predpis.

Povinnou osobou je tiež pobočka, organizačná zložka alebo prevádzka zahraničnej právnickej osoby alebo fyzickej osoby uvedenej vyššie, vrátane zastúpenia zahraničnej banky a zastúpenia zahraničnej finančnej inštitúcie, ktoré pôsobia na území Slovenskej republiky. V neposlednom rade je povinnou osobou tiež právnická osoba alebo fyzická osoba - podnikateľ, ak vykoná obchod v hotovosti v hodnote najmenej 10 000 eur bez ohľadu na to, či je obchod vykonaný jednotlivo alebo ako viaceré na seba nadväzujúce obchody, ktoré sú alebo môžu byť prepojené.

Povinné osoby majú rôzne východiskové kritéria svojej profesie a ich prácou sú špecifické činnosti, ktoré majú rozdielnu „zraniteľnosť“ súvisiacu s legalizáciou príjmov z trestnej činnosti. Napríklad pri profesii advokát, audítor, daňový poradca existujú požiadavky na vstup do profesie, ako napríklad dĺžka praxe, vzdelanie, vstupné skúšky. Naopak pri profesii účtovník alebo finančný poradca, žiadne z uvedených požiadaviek nie sú aplikované a profesia funguje bez akejkoľvek regulácie (Kubaščíková, 2017). Táto skutočnosť môže mať samozrejme vplyv aj na vykonateľnosť zákona AML, kde práve profesie, ktoré nie sú regulované a nefungujú v právnom rámci, tak následne môže absentovať pocit zodpovednosti k profesii s následkom nezájmu o prevenciu a odhaľovanie trestných činov súvisiacich s legalizáciou príjmov z trestnej činnosti. Pričom práve účtovník je z pohľadu tzv. miery zraniteľnosti klasifikovaný vysoko. V nasledujúcej tabuľke sú zobrazené vybrané profesie nefinančného sektora a k nim prislúchajúca miera zraniteľnosti profesie vo vzťahu k legalizácii príjmov z trestnej činnosti.

Tab. 1: Miera zraniteľnosti vybraných profesií nefinančného sektora

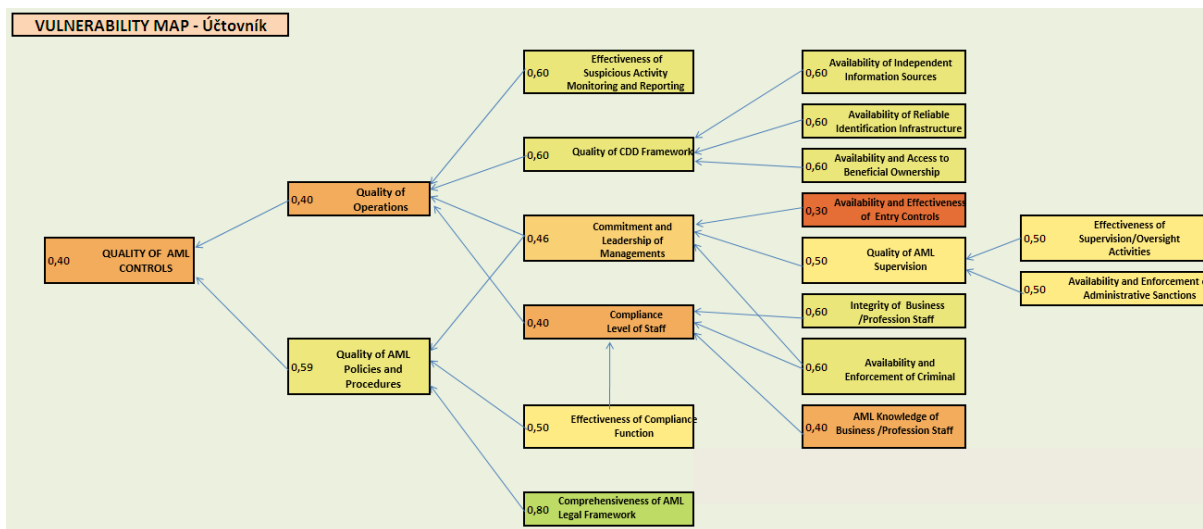
Profesia	Miera zraniteľnosti (= 1 – vysokorizikové, zraniteľné; = 0 – nízke riziko, malá zraniteľnosť)
Advokát	0,41
Notár	0,42
Súdny exekútor	0,33
Správca v konkurznom konaní	0,41
Prevádzkovateľ hazardných hier	0,54
Daňový poradca	0,41
Audítor	0,35

Účtovník	0,63
Osoba vykonávajúca činnosť organizačného a ekonomického poradcu	0,63
Poskytovateľ služieb správy majetku	0,77
Poštový podnik	0,56
Právnická osoba alebo fyzická osoba oprávnená sprostredkovať predaj, prenájom a kúpu nehnuteľností	0,33

Zdroj: Správa nefinančný sektor FSJ, 2019

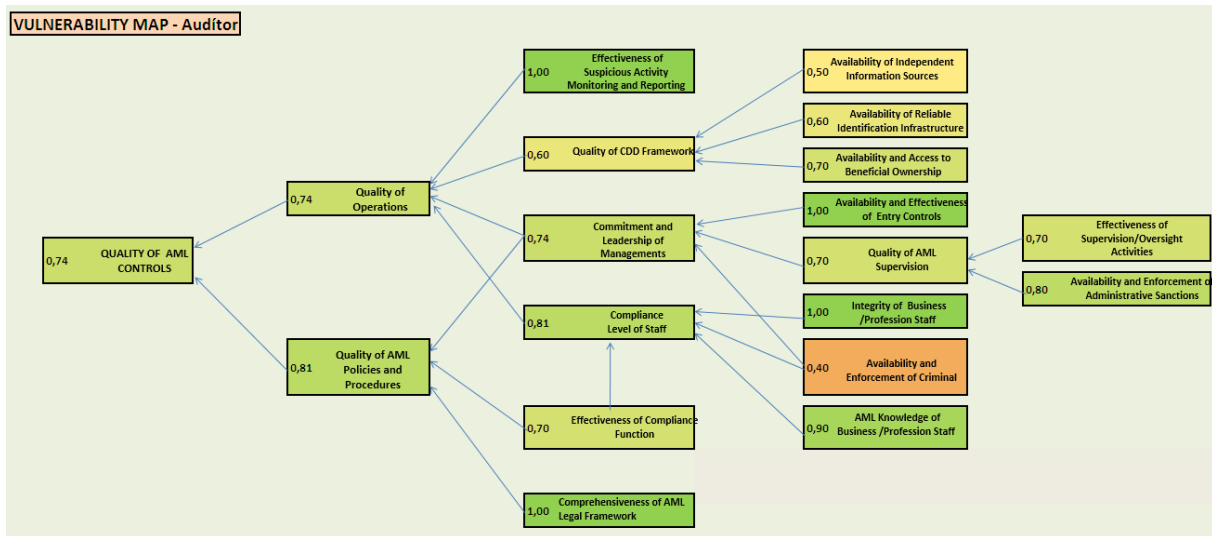
Vychádzajúc z uvedenej tabuľky, medzi najzraniteľnejšie profesie v rámci nefinančného sektora povinných osôb AML patrí najmä profesia účtovník, osoba vykonávajúca činnosť organizačného a ekonomického poradcu a poskytovateľ služieb správy majetku. Ide práve o profesie, ktoré nepodliehajú právnej regulácii, čo je tiež dôsledkom vyššej miery zraniteľnosti. Ďalej sa bude príspevok venovať skupine súvisiacich profesií, a to účtovník a audítor. Faktory spôsobujúce zraniteľnosť pri profesiách účtovník a audítor sú znázornené na nasledujúcich obrázkoch.

Obr. 1: Mapa zraniteľnosti profesie účtovník



Zdroj: Správa nefinančný sektor FSJ, 2019

Obr. 2: Mapa zraniteľnosti profesie auditor



Zdroj: Správa nefinančný sektor FSJ, 2019

Slabé stránky profesie účtovníkov vo vzťahu k naplňaniu AML sú:

- neexistujú dostatočné vstupné kontrolné mechanizmy - voľná živnosť udelená každému kto o ňu požiada za podmienok dosiahnutie veku 18 rokov a bezúhonnosť, čo potvrdzuje aj rozdiel v počte subjektov, ktoré majú oprávnenie na vykonávanie predmetu činnosti a v počte subjektov, ktoré skutočne tento predmet činnosti vykonávajú,
- možnosť založenia neobmedzeného počtu spoločností, ktoré sú následne poskytované tzv. bez odplaty na iných majiteľov, ktorým je následne vykonávané účtovníctvo, v prípade zrušenia tejto živnosti v jednej spoločnosti účtovníka možnosť využívania ďalšej spoločnosti, kde má tiež uvedený predmet činnosti účtovníctvo, (sankcia - návrh na zrušenie oprávnenia bezpredmetná)
- neefektívnosť dohľadu zo strany FSJ,
- nemožnosť zabezpečenia potrebného toku informácií ohľadne AML,
- neznalosť AML v podnikaní,
- nevykonávanie vnútornej kontroly,
- nevyužívanie možnosti výmeny informácií podľa zákona AML,
- neuchovávanie písomných dokladov o obchode podľa zákona AML.

Slabé stránky profesie audítora vo vzťahu k naplňaniu AML sú:

- v dostupnosti a vymáhateľnosti trestných sankcií,
- v dostupnosti a spoľahlivosti infraštruktúry identifikácií,
- v dostupnosti nezávislých informačných zdrojov,
- nevyužívanie možnosti výmeny informácií podľa zákona AML.

Existenciu slabých stránok profesie audítora je možné riešiť prostredníctvom podnietenia záujmu o podporu zo strany profesijných inštitúcií, ktorými sú Slovenská komora audítora a Úrad pre dohľad nad výkonom auditu, kde ide o inštitúcie zriadené a fungujúce v zmysle právneho rámca (Juhászová a kol, 2018). Pri profesii účtovníka je situácia odlišná, pretože profesia ako celok funguje bez právnej regulácie, zároveň neexistuje inštitúcia zastrešujúca profesiu, ktorá by mala legislatívny rámec existencie a z dôvodu absencie globálnej inštitúcie

je povedomie členov profesie o tejto problematike nízke. Túto skutočnosť podporuje aj fakt, že činnosť účtovníka môžu vykonávať osoby bez stanoveného vzdelania a praxe.

Neobvyklá obchodná operácia – predmet záujmu povinných osôb AML

Povinná osoba by sa mala zamerať na identifikáciu a odhaľovanie neobvyklých operácií u svojich klientov, to znamená na operácie, ktoré sú svojim charakterom nezvyčajné a nasvedčujú, že môže dochádzať k snahe o legalizáciu príjmov z trestnej činnosti.

Neobvyklou obchodnou operáciou podľa §4 ods.2 AML je najmä obchod,

- a) ktorý vzhľadom na svoju zložitosť, nezvyčajne vysoký objem finančných prostriedkov alebo inú svoju povahu zjavne vybočuje z bežného rámca alebo povahy určitého druhu obchodu alebo obchodu určitého klienta,
- b) ktorý vzhľadom na svoju zložitosť, nezvyčajne vysoký objem finančných prostriedkov alebo inú svoju povahu nemá žiaden zrejmy ekonomický účel alebo zrejmy zákonný účel,
- c) pri ktorom sa klient odmieta identifikovať alebo poskytnúť údaje potrebné na vykonanie starostlivosti povinnou osobou,
- d) pri ktorom klient odmieta poskytnúť informácie o pripravovanom obchode alebo sa snaží poskytnúť čo najmenej informácií alebo poskytne také informácie, ktoré môže povinná osoba veľmi ťažko alebo len s veľkými nákladmi preveriť,
- e) pri ktorom klient žiada o jeho vykonanie na základe projektu, ktorý vyvoláva pochybnosti,
- f) pri ktorom sú použité finančné prostriedky nízkej menovitej hodnoty v neprimerane vysokom objeme,
- g) s klientom, u ktorého možno predpokladať, že vzhľadom na jeho zamestnanie, postavenie alebo inú charakteristiku nie je alebo nemôže byť vlastníkom potrebných finančných prostriedkov,
- h) pri ktorom objem finančných prostriedkov, s ktorými klient disponuje, je v zjavnom nepomere k povahe alebo rozsahu jeho podnikateľskej činnosti alebo ním deklarovaným majetkovým pomerom,
- i) pri ktorom je odôvodnený predpoklad, že finančné prostriedky alebo majetok má byť použitý alebo bol použitý na financovanie terorizmu,
- j) pri ktorom je odôvodnený predpoklad, že jeho konečným užívateľom výhod je osoba, ktorá zhromažďuje alebo poskytuje finančné prostriedky alebo majetok za účelom financovania terorizmu,
- k) ktorý je realizovaný z krajiny, alebo do krajiny, na území ktorej pôsobia teroristické organizácie, alebo ktorá poskytuje finančné prostriedky alebo inú podporu teroristickým organizáciám,
- l) pri ktorom je odôvodnený predpoklad, že klientom alebo konečným užívateľom výhod je osoba, na ktorú sa vzťahuje medzinárodná sankcia podľa osobitného predpisu, alebo
- m) pri ktorom je odôvodnený predpoklad, že jeho predmetom je alebo má byť vec alebo služba, ktorá môže súvisieť s vecou alebo službou, na ktorú sa vzťahuje medzinárodná sankcia podľa osobitného predpisu.

Povinnosti vyplývajúce z AML pre povinné osoby

Medzi **najdôležitejšie povinnosti**, ktoré z AML zákona vyplývajú možno zaradiť:

1. vykonávanie starostlivosti vo vzťahu ku klientovi;
2. zisťovanie, zdržanie a ohlásenie neobvyklej obchodnej operácie;
3. odmietnutie uzavretia obchodného vzťahu, ukončenie obchodného vzťahu, odmietnutie vykonania obchodu;
4. vypracovanie a aktualizovanie programu vlastnej činnosti zameranej proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti;
5. identifikovanie, posudzovanie, vyhodnocovanie a aktualizovanie rizík legalizácie príjmov z trestnej činnosti podľa druhu obchodov a obchodných vzťahov, pri zohľadnení vlastných rizikových faktorov a rizikových faktorov;
6. poskytovanie súčinnosti Finančnej spravodajskej jednotke Národnej kriminálnej agentúry (tzv. finančnej polície).

Bod 4 vyššie uvedených povinností pojednáva o vypracovaní programu vlastnej činnosti zameranej proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti. Z tohto vyplýva, že povinná osoba musí mať vypracovaný vlastný dokument, ktorý obsahuje spôsob a vykonávanie činností pôsobiacich na odhaľovanie potenciálnych nelegálnych činností. Takýto program zahŕňa napríklad formy neobvyklých obchodných operácií, školenie zamestnancov v oblasti AML, spôsob hodnotenia a riadenia AML rizík, postupy pri zisťovaní neobvyklých obchodných operácií, hlásenie neobvyklých obchodných operácií a vzor vyhlásenia klienta podľa AML zákona.

Záver

V rámci ekonomického priestoru prebiehajú rôzne transakcie a operácie, ktoré však môžu mať podobu takých, ktorých cieľom je zlegalizovať príjmy, ktoré pochádzajú z nelegálnych príjmov, respektíve z trestnej činnosti. Neustály vývoj, digitalizácia, virtuálne meny a podobné faktory zvyšujú aj sofistikovanosť spôsobov legalizácie takýchto príjmov. Aj z tohto dôvodu celosvetovým trendom príslušných inštitúcií je záujem aplikovať mechanizmy, ktoré by pomáhali k prevencii a odhaľovaniu činností súvisiacich s praním špinavých peňazí. V Slovenskej republike je od roku 2008 prijatý zákon AML, ktorý ustanovuje tzv. povinné osoby z rôznych dotknutých profesií a oblastí a tieto osoby majú povinnosť pôsobiť ako možná prevencia a odhaľujúci subjekt v praxi. Uvedeným povinným osobám, ktorými sú napríklad audítori, účtovníci, daňoví poradcovia, advokáti, notári a pod., vyplývajú zo zákona AML určité povinnosti v oblasti identifikácie neobvyklých obchodných operácií.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. JUHÁSZOVÁ, Zuzana - UŽÍK, Ján - TUMPACH, Miloš - KUBAŠČÍKOVÁ, Zuzana. *Spoločnosti poskytujúce auditorské služby*. In Aktuálne problémy podnikovej sféry 2018 :

zborník vedeckých prác. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2018. ISBN 978-80-225-4536-5, s. 465-472 online

2. KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peňazí*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., v Praze 2009. str. 12-13. ISBN 978-80-7265-147-4.
3. KUBASCIKOVA, Zuzana. APPLYING BENFORD ' S LAW IN FINANCIAL STATEMENTS ANALYSIS. In IFRS: GLOBAL RULES & LOCAL USE, 2017, pp. 337-342.
4. Finančná spravodajská jednotka. (2019). Správa nefinančný sektor.
5. Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu v z.n.p

Digitálne účtovníctvo vo vedeckom výskume Digital Accounting in Scientific Research

Zuzana Kubaščíková⁶

Abstract

This paper provides a scientific perspective about the research on digital accounting. Purpose technological developments such as digital accounting seems to be the next step in a digital era and it might reshape the way we do business. They are expected to have an impact on both business and society in the next few decades. This paper aims to provide general insights into digital accounting in the scientific research for last 20 years and the results is possible to find in various databases of scientific papers. Analyzing the previous research, the paper provides a general overview of this phenomenon, identifying recent research development in this area. The paper identifies also the most common areas on which scientific research in digital accounting focuses. Given that it features elements such as decentralization and transparency, digital accounting certainly has the potential to improve an accounting quality.

Key words

Digital accounting, Blockchain, Scientific papers, Research

JEL classification

M21, M41, M42

Úvod

Spracovanie účtovných transakcií prostriedkami digitálneho účtovníctva znamená pre účtovnícku profesiu nižšiu záťaž v oblasti stereotypnej práce a manuálnej činnosti a aktivity účtovníka sa prenesú na sofistikovanejšie úlohy a aktivity. Účtovníci nemusia spracovávať údaje v papierovej podobe a takéto spracovanie účtovných kníh je možné uskutočniť prostredníctvom virtuálnej kryptosiete. I keď využitie digitálne účtovníctvo a využitie technológie blockchain v účtovníctve je stále v počiatočnom štádiu v porovnaní s inými odvetvami, digitálne účtovníctvo a technológia blockchain má potenciál zmeniť dnešné účtovníctvo a venuje sa týmto témam čím ďalej tým viac odborníkov.

Najcitovanejším príspevkom v kategórii digitálne účtovníctvo v Scopus (citovaný 32-krát) a tiež Web of Science (citovaný 26-krát, 156 odkazov) je príspevok z roku 2010 od Fishera, Garnseyho, Goela a Tama o úlohe textovej analýzy a vyhľadávanií informácií v účtovníctve. Príspevok bol publikovaný v Journal of Emerging Technologies. Tento príspevok skúma publikované príspevky v dvoch hlavných oblastiach relevantných pre textovú analýzu a vyhľadávanie informácií v účtovníctve. Prvou oblasťou je obsahová analýza účtovných prípadov, čitateľnosť účtovníctva a druhá oblasť sa zameriava na vyhľadávanie informácií, ktoré sa zaoberajú extrakciou veličín a textových prvkov vložených do textu z účtovných dokladov a zahŕňa aj vplyv účtovnej lexiky pri získavaní digitálnych účtovných dokladov. V rámci príspevku je navrhnutá tzv. mapa použiteľná pre účely výskumu v oblasti účtovnej textovej analýzy a získavania informácií (Fisher et al., 2010).

⁶ Ing. Zuzana Kubaščíková, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska 1, 852 35 Bratislava, zuzana.kubascikova@euba.sk.

Druhý najcitovanejší príspevok v Scopus (citovaný 17-krát) a vo Web of Science (14-krát, 106 odkazov) napísali Troshani, Locke a Rowbottom o transformácii účtovníctva prostredníctvom digitálnej štandardizácie a o IFRS taxonómii, príspevok publikovali v *Accounting, Auditing and Accountability Journal*. Kľúčovým prvkom infraštruktúry digitálneho účtovníctva, ktorá je základom medzinárodného podnikového výkazníctva, je taxonómia IFRS. digitálna reprezentácia medzinárodných účtovných štandardov, ktorú firmy vyžadujú na vytváranie digitálnych podnikových výkazov. Účelom publikovaného príspevku je sledovať vývoj, riadenie a prijatie taxonómie IFRS s cieľom zdôrazniť dôsledky pre účtovnú prax a stanovovanie štandardov. Analýza ukazuje, že zatiaľ čo taxonómia umožňuje vykazovanie založené na IFRS, výnimky vedú k potrebe prehodnotiť perspektívy tvorcov účtovných štandardov a tvorcov taxonómie, čo má transformačné dôsledky pre účtovnú prax a stanovovanie štandardov. Príspevok je zameraný aj na dôsledky, ktoré vznikajú, keď sa účtovná prax prispôbuje digitalizácii podnikového výkazníctva (Troshani et al., 2019).

Tretiu najcitovanejšiu prácu v časopisoch Scopus (citovaná 15-krát) a Web of Science (citovaná 8-krát, 32 odkazov) napísali Chiu, Liu, Muehlmann a Baldwin. Ich štúdiá publikovaná v roku 2019 v časopise *Journal of Accounting* prispieva k akademickým znalostiam o používaných metodológiách v oblasti účtovníctva a nových technológiách skúmaných v účtovných príspevkoch. Predstavuje komplexnú bibliometrickú a porovnávaciu analýzu 681 príspevkov, ktoré boli publikované od roku 2004 do roku 2016 v nasledujúcich šiestich účtovných časopisoch: *Journal of Information Systems*, *International Journal of Accounting Information Systems*, *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, *International Journal of Digital Accounting Research*, *Accounting Information Systems Educator Journal* a *Inteligentné systémy v účtovníctve, financiách a manažmente*. Výsledky naznačujú, že väčšina (62,3 %) príspevkov sa zameriava na nasledujúce najčastejšie skúmané oblasti účtovníctva - audit (41,6 %) a financie (28,5 %). Na treťom mieste je oblasť účtovného informačného systému (11,1 %). Každý zo šiestich skúmaných časopisov odzrkadľuje súčasné účtovníctvo a budúce príležitosti pre prax v širšom meradle (Chiu et al., 2019).

Metodológia a zdrojové údaje

Primárnym cieľom tohto príspevku je analyzovať vedecké príspevky, ktorých poslaním je poskytovať nezávislé, nestranné odborné znalosti o politikách, postupoch a osvedčených postupoch digitálneho účtovníctva, pomáhať porozumieť príčinám a účinkom digitálneho účtovníctva tým, že slúži ako katalyzátor výmeny údajov, nápadov medzi špičkovými účtovníkmi, vládnyimi úradníkmi a akademikmi. Pri analýze databáz vedeckých prác sme si stanovili niekoľko hypotéz. Ako zdroj údajov bola použitá databáza Web of Science a Scopus pri dopytovaní všetkých vedeckých príspevkov v rokoch 2001 až 2021 na kľúčový pojem digitálne účtovníctvo. Zobrazuje celkový počet prác publikovaných každý rok, počet citácií a prvé tri najcitovanejšie práce.

Výsledky a diskusia

Preskúmali sme príspevky o digitálnom účtovníctve za posledných 21 rokov publikované v dvoch databázach – Scopus a Web of Science. Celkovo 43 príspevkov bolo publikovaných na tému digitálneho účtovníctva v Scopus počas obdobia 2001-2021 a 34 príspevkov bolo publikovaných v databáze Web of Science počas rovnakého obdobia. Musíme brať do úvahy aj fakt, že niektoré príspevky za rok 2021 ešte nemusia byť evidované v databázach. Testovali sme niekoľko hypotéz:

- nárast príspevkov zameraných na digitálne účtovníctvo iba odráža nárast celkového počtu príspevkov zameraných na blockchain,
- výskum digitálneho účtovníctva a blockchain sa zdá byť relatívne nedávnym,
- príspevky z USA majú značný vplyv na literatúru o digitálnom účtovníctve a blockchain.

Tabuľka č. 1 Príspevky v databáze WOS zamerané na digitálne účtovníctvo a blockchain

Rok	Počet príspevkov zameraných na digitálne účtovníctvo	Počet príspevkov zameraných na blockchain v účtovníctve
2021	10	460
2020	7	560
2019	9	359
2018	2	161
2017	2	75
2016	0	18
2015	0	1
2014	0	0
2013	0	
2012	0	
2011	3	
2010	1	
2009	6	
2008	1	
2007	0	
2006	0	
2005	1	
2004	0	
2003	0	
2002	0	
2001	0	

Zdroj: www.webofscience.com

Prvou hypotézou je, že nárast príspevkov zameraných na digitálne účtovníctvo iba odráža nárast celkového počtu príspevkov zameraných na blockchain. Aby sme otestovali túto možnosť, určili sme počet príspevkov indexovaných každý rok a porovnali tieto hodnoty s ročným počtom príspevkov zameraných na blockchain. V rokoch 2001 až 2016 bolo v databáze Web of Science publikovaných 0 príspevkov zameraných na blockchain v spojitosti s účtovníctvom a v nasledujúcich rokoch bolo publikovaných v databáze Web of Science 1 634 príspevkov zameraných na blockchain v účtovníctve a ich počet rástol a rastie rýchlym tempom. V roku 2015 to bol iba 1 príspevok, v r. 2020 to už bolo 560 príspevkov. Najväčší nárast v absolútnom počte bol medzi rokmi 2018-2019 a to až takmer o 200 príspevkov. Miera nárastu príspevkov o blockchain v účtovníctve a financiách však bola nepomerne vyššia ako miera nárastu príspevkov o digitálnom účtovníctve, čo znamená, že v tomto období sa zameriavali

všetky príspevky digitálneho účtovníctva na blockchain a zároveň autori uprednostňujú používanie priamo pojmu blockchain pred všeobecným pojmom – digitálne účtovníctvo.

Tabuľka č. 2 Príspevky v databáze Scopus zamerané na digitálne účtovníctvo a blockchain

Rok	Počet príspevkov zameraných na digitálne účtovníctvo	Počet príspevkov zameraných na blockchain
2021	10	914
2020	7	1053
2019	9	721
2018	2	584
2017	2	115
2016	0	22
2015	0	11
2014	0	1
2013	0	0
2012	0	0
2011	3	0
2010	1	0
2009	6	0
2008	1	0
2007	0	0
2006	0	0
2005	1	0
2004	0	0
2003	0	0
2002	0	0
2001	0	0

Zdroj: www.scopus.com

V rokoch 2014 až 2021 bolo v databáze Scopus publikovaných 3 421 príspevkov zameraných na blockchain v účtovníctve (medzi rokmi 2001 a 2013 tento pojem nebol známy) a 42 príspevkov o digitálnom účtovníctve – príspevkov o digitálnom účtovníctve sa začali objavovať oveľa skôr a dalo by sa povedať, že v posledných rokoch sa tento pojem nahradil pojmom blockchain.

V roku 2014 bol publikovaný v databáze Scopus iba jeden príspevok na tému blockchain v účtovníctve, kým v roku 2020 to bolo až 1053 príspevkov. Najväčší nárast bol zaznamenaný medzi rokmi 2017 a 2018. Miera nárastu príspevkov o blockchain a digitálnom účtovníctve bola v databáze Web of Science menšia ako v databáze Scopus, v oboch prípadoch môžeme hovoriť o zrýchlení publikovania príspevkov na túto tému.

Tabuľka č. 3 Príspevky v členení podľa krajín

Krajina	Počet príspevkov
USA	666
Čína	474
Veľká Británia	294
Nemecko	272
India	267
Kanada	176
Taliansko	163
Austrália	161
Francúzsko	121
Rusko	121
Holandsko	83
Švajčiarsko	80
Japonsko	77
Austrália	73
Južná Kórea	72

Zdroj: www.scopus.com

Výsledky ukazujú, že krajiny uvedené v tabuľke vyššie mali značný vplyv na literatúru o blockchain v účtovníctve. Podiel medzi krajinami je v oboch databázach podobný. V databáze Scopus sú len 4 príspevky z oblasti blockchain v účtovníctve zo Slovenska a 10 príspevky z Českej republiky. V databáze Web of Science je 9 príspevkov o blockchain v účtovníctve zo Slovenska a 13 príspevkov o blockchain v účtovníctve z Českej republiky.

Tabuľka č. 4 Príspevky v členení podľa krajín

Krajina	Počet príspevkov
USA	359
Čína	203
Veľká Británia	186
Nemecko	129
Rusko	116
Austrália	103
India	92
Taliansko	92
Kanada	67
Francúzsko	50
Švajčiarsko	50
Holandsko	38
Ukrajina	33
Rakúsko	31
Turecko	30

Zdroj: www.webofscience.com

Zdá sa, že samotný fenomén výskumu digitálneho účtovníctva a blockchain v účtovníctve jasne ilustruje líderskú pozíciu USA. V oboch databázach sa vyskytli na prvých 10 priečkach takmer identické krajiny takmer v rovnakom poradí. S prihliadnutím na počet obyvateľov prekvapilo medzi krajinami umiestnenie napr. Holandska.

Tabuľka č. 5 Príspevky v členení podľa kľúčových slov

Kľúčové slovo	Počet príspevkov
Smart contracts	21
Nákladové účtovníctvo	21
Digitálne úložisko	18
Účtovné vzdelávanie	14
Informačné systémy	14
Digitálna ekonómia	12
XBRL	12
Obchod	11
Rozhodovanie	11
Digitálna transformácia	11

Zdroj: www.scopus.com

Medzi kľúčovými slovami rezonovali hlavne smart contracts, digitálne úložisko, ale na popredných priečkach sa umiestnilo aj nákladové účtovníctvo. Naše výsledky naznačujú, že celková miera príspevkov zameraná na digitálne účtovníctvo a blockchain v účtovníctve jasne ilustruje rastúcu pozornosť v tejto oblasti. Lepšie pochopenie štruktúry príspevkov zameraných na tieto témy môže potenciálne informovať o snahe zmeniť zameranie výskumu a rozšíriť výsledky výskumu medzi laickú verejnosť.

Záver

Digitálne účtovníctvo môžeme zaviesť len vtedy, ak mu rozumieme. Mnohé organizácie podporujú výskum s cieľom nájsť hlavné príčiny digitálneho účtovníctva a ponúkajú firmám a vládny nástroj na implementáciu. Akademické inštitúcie, lídri v tomto odvetví, štátne organizácie a iné subjekty pracujú spolu na podpore multidisciplinárneho výskumu a vzdelávania o digitálnom účtovníctve. Z toho možno vyvodit' niekoľko záverov:

- v oboch databázach (Scopus a Web of Science) bolo za sledované obdobie publikovaných niekoľko stoviek vedeckých prác na tému digitálne účtovníctvo alebo (a hlavne) blockchain v účtovníctve,
- bol zaznamenaný podstatný nárast počtu vedeckých príspevkov,
- počet príspevkov na tému blockchain a digitálne účtovníctvo sa neustále zvyšuje, čo svedčí o rastúcom záujme akademickej obce a výskumu o túto tému,
- počet príspevkov z USA vydávaných každý rok v posledných rokoch prudko vzrástol v oboch databázach.

Napriek veľkému rozsahu príspevkov by sa mal posilniť akademický výskum a mal by sa zamerať na náklady zavedenia digitálneho účtovníctva, hlavné výhody a pridanú hodnotu digitálneho účtovníctva a blockchain.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. Chiu, V., Liu, Q., Muehlmann, B., Baldwin, A.A. (2019) A bibliometric analysis of accounting information systems journals and their emerging technologies contributions. *International Journal of Accounting Information Systems*, vol. 32, pp. 24-43.
2. Fisher, I.E., Garnsey, M.R., Goel, S., Tam, K. (2010) The role of text analytics and information retrieval in the accounting domain. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, vol. 7(1), pp. 1-24.
3. Juhászová, Z., Užík, J. (2015) Účtovníctvo ako súčasť ekonomických vied. In: *Ekonomické rozhľady: vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave*. - Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, pp. 382-387.
4. Ondrušová, L. (2011) Management decisions leading to ownership transactions. In: *Strategic management: international journal of strategic management and decision support systems in strategic management*. - Subotica: University of Novi Sad, Faculty of Economics Subotica. Vol. 16, no. 3, pp. 18-22.
5. Pakšiová, R. (2014) *Majetková podstata podniku*. Bratislava: Ekonóm, pp. 142
6. Parajka, B. (2015) Are information needs of financial entities served by financial statements in the Slovak Republic. In *Financial management of firms and financial institutions*. International scientific conference. Ostrava: VŠB - Technical university of Ostrava, pp. 950-957
7. Troshani, I., Locke, J., Rowbottom, N. (2019) Transformation of accounting through digital standardisation: Tracing the construction of the IFRS Taxonomy. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, vol. 32(1), pp. 133-162.

Účtovanie a zdaňovanie virtuálnych mien v Slovenskej republike

Virtual Currency Accounting and Taxation in Slovak Republic

Anton Marci⁷,

Abstract

This paper focuses on the accounting and taxation rules applicable for virtual currency and virtual currency transactions in Slovak republic applicable from 2018. The main objective of the paper is to analyse and show the interconnection between accounting and taxation rules for virtual currency applicable for business legal entities with the requirement to use double entry bookkeeping. As the number of transactions between business entities and amount of assets allocated in virtual currencies rises in comparison with previous years, it is more and more important to find the right application of general accounting rules in this field of economy. Application of general accounting rules should be in this field easily applicable for business entities and therefore we focus on providing of practical examples of usage of the accounting rules and their taxation implications.

Key words

Virtual currency, Crypto currency, Taxation of virtual currencies,

JEL classification

M40, M41, M48

Úvod

Zákon o účtovníctve určuje pravidlá pre účtovanie o virtuálnych menách, pričom určuje, že virtuálnu menu účtovná jednotka prepočítava na eurá ku dňu uskutočnenia účtovného prípadu, ale len v prípadoch, ak sa jedná o odplatne nadobudnutú virtuálnu menu, virtuálnu menu nadobudnutú ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu, virtuálnu menu nadobudnutú výmenou za inú virtuálnu menu. Okrem toho sa v špecifickom prípade pri službách a majetku nadobudnutých výmenou za virtuálnu menu tieto precenia na reálnu hodnotu. V prípade ak sú majetkom nadobudnutým výmenou za virtuálnu menu peňažné prostriedky a ceniny ocenené menovitými hodnotami, precenenie na reálnu hodnotu sa nebude uskutočňovať, nakoľko by daný úkon nemal logický zmysel a mohlo by dôjsť k porušeniu zásady opatrnosti a iných účtovných zásad. Zákon o účtovníctve zároveň určuje pre virtuálne meny postup akoby sa jednalo o majetok denominovaný v cudzej mene, čo znamená, že účtovná jednotka je povinná sledovať hodnotu virtuálnej meny v eurách, ale zároveň sledovať aj jej hodnotu, resp. množstvo virtuálnej meny vyjadrenú počtom jednotiek virtuálnej meny, ktorú má v držbe. Reálna hodnota virtuálnej meny je trhovú cenu v deň ocenenia podľa zistená spôsobom určeným účtovnou jednotkou zo zvoleného verejného trhu s virtuálnou menou. V priebehu účtovného obdobia účtovná jednotka používa rovnaký spôsob určenia reálnej hodnoty pre danú virtuálnu menu (Zákon o účtovníctve). Slovenská republika sa uvedením virtuálnych mien v legislatívnych aktoch zaraďuje medzi krajiny, ktoré regulujú do určitej miery transakcie s virtuálnymi menami, ktorými sú v podobnej miere Argentína, Bulharsko, Fínsko, Island, Izrael, Taliansko, Nórsko, Poľsko, Rumunsko, Rusko, Južná Afrika, Švédsko, Španielsko a iné (CO, 2021).

⁷ Ing. Anton Marci, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, e-mail: anton.marci@euba.sk.

Ďalšou právnou normou, ktorá oblasť účtovania o virtuálnych menách v Slovenskej republike upravuje sú postup účtovania pre podnikateľské účtovné jednotky účtujúce v sústave podvojného účtovníctva. Postup účtovania určujú, že za virtuálne meny sa považujú za krátkodobý finančný majetok, ktorým je odplatne nadobudnutá virtuálna mena, virtuálna mena nadobudnutá ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu a virtuálna mena nadobudnutá výmenou za inú virtuálnu menu. Vyššie uvedené implikuje, že len vyťažená virtuálna mena ešte nie je krátkodobý finančný majetok, ktorý by účtovná jednotka účtovala na účte v účtovej skupine číslo 25, ale kým sa nevymení za nejaký iný majetok alebo službu, môžeme o nej účtovať v podsúvahovej evidencii. Účtovanie virtuálnej meny v účtovej skupine 25 – Krátkodobý finančný majetok sa zaviedlo do legislatívy Slovenskej republiky od 01.10.2018 (opatrenie MFSR č. MF/015328/2018-74). Postupy ďalej uvádzajú príkladovo použitie účtu 258 – Virtuálna mena, kde sa účtujú prírastky a úbytky virtuálnej meny. Analytické účty sa vytvárajú podľa jednotlivých virtuálnych mien a na virtuálnu menu nadobudnutú ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu sa vytvára osobitný analytický účet. Účtovanie virtuálnej meny do nákladov pri úbytku virtuálnej meny sa účtuje na ťarchu účtu 568 – Ostatné finančné náklady. Účtovanie virtuálnej meny do výnosov sa účtuje v prospech účtu 668 – Ostatné finančné výnosy. Pri prepočte reálnej hodnoty virtuálnej meny podľa § 27 ods. 13 zákona vyjadrenej v cudzej mene na eurá sa postupuje podľa § 24 ods. 2 písm. a) zákona. V účtovníctve vzniknuté hodnotové rozdiely z dôvodu ocenenia virtuálnej meny a prepočtu virtuálnej meny na eurá sa účtujú podľa charakteru na ťarchu účtu 568 – Ostatné finančné náklady alebo v prospech účtu 668 – Ostatné finančné výnosy. Povinnosť určenia syntetického účtu a povinnosti analytickej evidencie virtuálnych mien sú dané úpravou platnou od 01.10.2018, dovtedy boli účtovné jednotky pri posudzovaní pravidiel pre účtovanie virtuálnych mien odkázané na všeobecné účtovné pravidlá a prax ich účtovania, prípadne názory odborníkov. Postupy účtovania ďalej uvádzajú, že v prospech účtu 668 – Ostatné finančné výnosy sa účtuje virtuálna mena nadobudnutá ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu. Virtuálna mena nadobudnutá ťažbou sa v účtovníctve sleduje na podsúvahových účtoch v účtovných skupinách 75 až 79 a to do dňa výmeny virtuálnej meny nadobudnutej ťažbou za iný majetok alebo službu, pričom majetkom rozumieme aj inú virtuálnu menu. Vyššie uvedeným je úprava účtovania virtuálnych mien v Slovenskej republike vyčerpaná.

Úprava účtovania virtuálnych mien môže byť medzi krajinami značne odlišná, napríklad Všeobecne uznávané účtovné princípy USA (GAAP) neponúkajú konkrétne usmernenia pre zaobchádzanie s digitálnymi aktívami a Rada pre finančné účtovné štandardy (FASB) sa k dnešnému dňu rozhodla nepridať projekt účtovania kryptomien. Z týchto dôvodov účtovná funkcia spoločnosti musí čerpať z rôznych príslušných častí US GAAP, aby sa uľahčilo účtovanie digitálnych aktív. Najprv bude účtovanie určené tým, o čom spoločnosť účtuje. Prax sa ustálila na účtovaní určitých digitálnych aktív, ako je bitcoin, ako nehmotného aktíva s neurčitou životnosťou. To znamená, že nespĺňa účtovnú definíciu hotovosti alebo hotovostného ekvivalentu, finančného nástroja alebo zásob. Netreba dodávať, že účtovné zásady, ktoré dnes prevládajú, boli do značnej miery stanovené v čase, keď sa o digitálnych aktívach ešte ani neuvažovalo. Teraz je tu účtovná výzva s digitálnymi aktívami, ktoré sa odrážajú ako nehmotné aktíva: Podľa US GAAP by sa nadobudnuté digitálne aktíva (nehmotné aktíva) mali účtovať v obstarávacej cene s prípadným následným znížením hodnoty. To znamená, že keď dôjde k zníženiu hodnoty aktíva, spoločnosť musí zapísať hodnotu do svojich účtovných kníh. Opak nie je pravdou. Hodnota aktíva nemôže byť odpísaná, keď a ak sa cena zvýši alebo ak sa predtým odpísané aktívum následne zotaví. V dôsledku toho je na účely účtovníctva prakticky nemožné zaúčtovať návratnosť investícií do digitálnych aktív držaných ako investície. Je teda zrejmé, že pravidlá a rámec pre digitálne aktíva predstavujú určité dôležité obmedzenia: Nie je možné, aby účtovná funkcia spoločnosti odzrkadľovala ekonomiku toho, ako môže oceňovať svoje digitálne aktíva. Ak spoločnosť nemá možnosť navýšiť hodnotu držby digitálnych aktív

spoločnosti, ak sa spoločnosť domnieva, že reálna hodnota viac odzrkadľuje ekonomiku jej investície, má flexibilitu poskytnúť informácie, o ktorých sa domnieva, že sú pre jej investorov zmysluplné. Spoločnosť môže napríklad poskytnúť investorom informácie o hodnote jedného digitálneho aktíva (povedzme bitcoinu) označením ceny jedného bitcoinu v danom čase na danej burze. Na rozdiel od akcií sa však bitcoiny zvyčajne obchodujú na viacerých burzách a nepretržite, sedem dní v týždni. Akýkoľvek prehľad ceny teda môže poskytnúť len hrubé usmernenie. So znalosťou počtu držaných mincí alebo iných digitálnych aktív však investori môžu dospieť k približnému stanoveniu ocenenia držby digitálnych aktív spoločnosti. Upozorňujeme, že spoločnosti by mali mať pri príprave týchto informácií na pamäti non-GAAP opatrenia. Keď spoločnosti používajú digitálne aktíva, ktoré sa účtujú ako nehmotný majetok na obchodné transakcie, ako napríklad platiaci predajcovia, tieto transakcie si budú vyžadovať iné účtovné spracovanie, ktoré je zložitejšie. Je to dôsledok toho, že nehmotné aktívum sa teraz používa ako hmotné – t. j. finančné verzus nefinančné aktívum. Výsledné finančné výkazníctvo často nie je v súlade alebo nedáva zmysel. Mnohí vyjadrili obavy, že finančné výkazníctvo môže byť pre investorov skôr zavádzajúce ako užitočné. To znamená, že čoraz viac bežných finančných služieb a fintech spoločností teraz ponúka zákazníkom možnosť držať alebo vymieňať bitcoiny a iné virtuálne meny (Anders, 2021). Pri porovnaní slovenskej legislatívy a legislatívy platnej v USA môžeme dospieť k názoru, že daná úprava zohľadňujúca kedy účtovať a preceňovať virtuálne meny na reálnu hodnotu je zrejme pre účtovné jednotky jednoduchšie aplikovateľná v Slovenskej republike pre tie účtovné jednotky, ktoré sa riadia národnou legislatívou.

Z daňového hľadiska je zdaňovanie virtuálnych mien v Slovenskej republike určované primárne zákonom o dani z príjmov a príslušnými metodickými pokynmi vydanými Ministerstvom financií Slovenskej republiky. Zákon o dani z príjmov určuje v časti venujúcej sa základným pojmom, že predajom virtuálnej meny výmena virtuálnej meny za majetok, výmena virtuálnej meny za inú virtuálnu menu, výmena virtuálnej meny za poskytnutie služby alebo odplaatný prevod virtuálnej meny. Fyzické osoby, ktoré podnikajú a neúčtujú v sústave podvojného účtovníctva ďalej sú povinné zdaňovať ako ostatný príjem príjmy z predaja virtuálnej meny a tento predaj je vyššie definovaný v základných pojmocho. Príjem z predaja virtuálnej meny nadobudnutej ťažbou sa zahrnie do základu dane (čiastkového základu dane) v zdaňovacom období realizácie predaja tejto virtuálnej meny. Súčasťou základu dane (čiastkového základu dane) je príjem z predaja virtuálnej meny dosiahnutý pri výmene virtuálnej meny za majetok, pri výmene virtuálnej meny za inú virtuálnu menu alebo pri výmene virtuálnej meny za poskytnutie služby pri použití ocenenia v reálnej hodnote, ale definovanej samostatne v zákone o dani z príjmov. Ak bol majetok, z ktorého plynú príjmy z predaja virtuálnej meny nadobudnutý výmenou za virtuálnu menu, pri ocenení výdavkov vynaložených na dosiahnutie týchto príjmov sa postupuje tak, že sa použije obstarávacia cena, ak bola virtuálna mena nadobudnutá kúpou, reálna hodnota, ak bola virtuálna mena nadobudnutá výmenou za inú virtuálnu menu, alebo reálna hodnota virtuálnej meny na ocenenie majetku a služieb, za ktoré bola virtuálna mena vymenená. Predaj virtuálnej meny je ďalej aj príjmom daňovníka z obmedzenou daňovou povinnosťou, ak je mu vyplácaný účtovnou jednotkou v Slovenskej republike, ktorá je daňovníkom s neobmedzenou daňovou povinnosťou. Vo všeobecných ustanoveniach o zisťovaní základu dane ďalej legislatíva potvrdzuje, že do základu dane sa nezahrňa príjem z virtuálnej meny nadobudnutej ťažbou v zdaňovacom období jej vyťaženia; tento príjem sa zahrnie do základu dane v zdaňovacom období realizácie predaja virtuálnej meny a suma rovnajúca sa rozdielu medzi reálnou hodnotou a vstupnou cenou pri virtuálnej mene nadobudnutej kúpou. Z vyššie uvedeného vyplýva, že precenenie virtuálnej meny na reálnu hodnotu nie je považované pri vzniku nákladov a výnosov za zahrňané do základu dane a teda náklad by bol pripočítateľnou položkou k základu dane a výnos odpočítateľnou položkou k základu dane. Daňovým výdavkom sú

výdavky (náklady) vo výške úhrnu vstupných cien virtuálnych mien v zdaňovacom období, v ktorom dôjde k ich predaju do výšky úhrnu príjmu z ich predaja. Vyššie uvedené znamená, že ak by mal byť výdavok súvisiaci s predajom virtuálnej meny ako je definovaná v zákone o dani z príjmov vyšší ako príjem (výnos) z predaja, zahrnie sa do základu dane maximálne do výšky príjmu (výnosu) z predaja virtuálnej meny. Fyzické a právnické osoby, ktoré účtujú v sústave podvojného účtovníctva zistia výsledok hospodárenia na základe ustanovení zákona o účtovníctve a postupov účtovníctva, ale následne tento zistený výsledok hospodárenia musia transformovať na základ dane s uplatnením ustanovení, ktoré sme bližšie špecifikovali vyššie.

Určité podobnosti a rozdiely môžeme nájsť aj v pravidlách zdaňovania v USA, pričom pravidlá upravujúce daňové zaobchádzanie s digitálnymi aktívami nezávisia od účtovných pravidiel a rámcov US GAAP. Jeden kľúčový rozdiel: V účtovníctve môžu byť digitálne aktíva znížené len vtedy, keď sú znehodnotené (účtovanie zníženia hodnoty) a nie, keď sa ich hodnota zvýši; ale v daniach je takýto krok výsledkom iba voľby, ktorú môžu mať predajcovia alebo obchodníci, pričom daňová funkcia môže zvýšiť alebo znížiť reálnu hodnotu. Na daňové účely sa zisk alebo strata bežne vykazuje len vtedy, keď sa digitálny majetok predá alebo vymení. Tu môžeme vidieť podobnosť s definíciou predaja virtuálnej meny v slovenskej daňovej legislatíve. V Spojených štátoch existujú dve metódy alebo postupy daňového účtovníctva, ktoré môžu pomôcť pri účtovaní ziskov a strát: špecifická identifikácia (ID) a first in, first out (FIFO). Špecifická metóda ID sa môže použiť na určenie nákladovej základne každého digitálneho aktíva, ktoré spoločnosť predáva alebo vymieňa. To znamená, že vždy, keď sa spoločnosť zbaví takéhoto aktíva, špecificky identifikuje presné jednotky, ktoré predáva alebo vymieňa. Je bežné, že investori vyvíjajú štruktúry peňaženiek, aby obsahovali rôzne tranže svojich digitálnych aktív s rôznymi nákladovými základňami a obdobiami držby. Preto, keď príde čas na predaj, daná peňaženka alebo tranža je ľahko odlišiteľná od inej a relevantné informácie sú po ruke – dátum a čas nadobudnutia každej jednotky alebo vytvorenia peňaženky, základná cena a trhovú hodnotu každej jednotky pri čas nadobudnutia alebo vytvorenia peňaženky; a nakoniec reálna trhovú hodnotu každej jednotky pri jej predaji alebo výmene. Bez použitia špecifickej metódy ID a štruktúr peňaženky existujú veľmi obmedzené spôsoby na rozlíšenie rôznych aktív. Preto je pravdepodobné, že daňovníci budú musieť použiť prístup FIFO. Inými slovami, bez špecifických identifikačných informácií (čas, dátum, základ nákladov v čase nákupu) a adekvátne oddeleného a identifikovaného majetku, zakaždým, keď sa spoločnosť zbaví digitálneho majetku, predpokladá sa, že spoločnosť sa zbavuje najstaršieho majetku. aktíva alebo mince, ktoré má v držbe. Aj keď je to zložité a niekedy chaotické, sledovanie nákladovej základne v porovnaní s aktuálnou trhovou cenou je dôležité pre dane aj účtovníctvo. Z daňového hľadiska sa digitálne aktíva držané na investičné účely bežne považujú za kapitálové aktíva. V podnikovom riešení môžu byť kapitálové straty použité iba na kompenzáciu kapitálových ziskov. Takže zatiaľ čo spoločnosť môže na účtovné účely znížiť cenu na reálnu hodnotu, daň sa neriadi touto metodikou (okrem určitých obmedzených okolností týkajúcich sa voľby označiť na trhu ako dílera alebo obchodníka s digitálnymi aktívami). Ide skôr o vrstvenie odloženej daňovej pohľadávky (DTA), ktorá si môže vyžadovať ocenenie, ak neexistujú žiadne iné zdroje kapitálových ziskov. Používanie digitálnych aktív v obchodných transakciách, ako sú prevody finančných prostriedkov, platiaci predajcovia a ako akceptovaný spôsob platby od zákazníkov. Ak sa digitálne aktíva používajú na takéto transakcie, mali by byť oddelené do samostatných peňaženiek, aby sa zachoval jasný rozdiel medzi digitálnymi aktívami používanými pri prevádzke podniku (bežné aktíva) a digitálnymi aktívami držanými na investovanie (kapitálové aktíva). Prirodzene, ak sa namiesto fiat u používajú digitálne aktíva, takéto akcie budú generovať udalosť vykazovania zisku/straty na daňové účely pod záštitou barterovej transakcie. To je prípad zakaždým, keď sa digitálne aktíva používajú v obchodnej transakcii (Anders, 2021).

Aplikácia analyzovaných účtovných a daňových povinností

Nižšie uvádzame v základných bodoch praktické aplikovanie v úvode spísaných požiadaviek legislatívy v Slovenskej republike na účtovanie a zdaňovanie transakcií s virtuálnymi menami, pričom najskôr sa venujeme účtovnému hľadisku a potom zdaňovaniu v Slovenskej republike.

Virtuálna mena získaná ťažbou – súčasť podsúvahových účtov (do momentu realizácie). Virtuálna mena získaná ťažbou vymieňaná za tovary (majetok) alebo služby je súčasťou výnosov (účet 668).

Virtuálna mena realizovaná výmenou za tovar alebo službu, výmenou inej virtuálnej meny alebo nakúpená sa stáva súčasťou súvahy ako majetok (za vznik účtu zodpovedá účtovná jednotka – účet 258).

Podúčty sa vytvárajú pre každý typ virtuálnej meny a samostatne aj pre virtuálnu menu získanú ťažbou vymenenou za majetok alebo služby v momente výmeny (účet 258001 atď.).

Úbytok virtuálnej meny (predaný, vymenený za inú virtuálnu menu) je súčasťou nákladov (účet 568).

Navýšenie virtuálnej meny (kúpená, vymenená za inú virtuálnu menu) je súčasťou výnosov (účet 668).

Hodnota virtuálnej meny je reálna hodnota (trhová cena) zo zvoleného trhu s virtuálnou menou (ktorú trhovú cenu použije účtovná jednotka, musí však použiť rovnaký spôsob ocenenia).

Reálna hodnota, v ktorej sa virtuálna mena stala súčasťou majetku, zostáva nezmenená až do okamihu výmeny za fiat menu, aktíva alebo služby alebo iný druh virtuálnej meny.

V prípade vystavenia faktúry splatnej vo virtuálnej mene by sa mala použiť reálna hodnota.

Nasledujúce body vychádzajú z aplikácie daňových pravidiel na virtuálne meny.

Predajom virtuálnej meny sa rozumie výmena virtuálnej meny za majetok, výmena virtuálnej meny za inú virtuálnu menu, výmena virtuálnej meny za službu alebo prevod virtuálnej meny za platbu.

Predaj virtuálnej meny, ako je definovaný vyššie, je pre podnikateľský subjekt zdaniteľným príjmom.

Predaj virtuálnej meny zahraničným subjektom na Slovensku je príjmom zdaniteľným na Slovensku.

Hodnota virtuálnej meny získanej ťažbou nie je zdaniteľná až do okamihu predaja virtuálnej meny ("predajom" sa rozumie aj výmena za inú virtuálnu menu).

Rozdiel medzi cenou zaplatenou za virtuálnu menu a reálnou hodnotou (trhovou cenou) tejto virtuálnej meny nie je zdaniteľný. To platí, ak účtovná jednotka platí za virtuálnu menu v eurách (fiat mena).

Výnosy z predaja virtuálnej meny a náklady súvisiace s úbytkom jednotiek virtuálnej meny sú súčasťou základu dane v zdaňovacom období, v ktorom k predaju došlo.

Náklady spojené s poklesom množstva predaných jednotiek virtuálnej meny sú súčasťou základu dane len do výšky výnosov získaných predajom virtuálnej meny. Strata vzniknutá zo všetkých transakcií vo virtuálnej mene v určitom zdaňovacom období nie je daňovo uznaná (nebude súčasťou základu dane).

V súčasnosti nie je povinnosť platiť zrážkovú daň z transakcií realizovaných virtuálnou menou, ale všeobecné pravidlá pre zrážkovú daň platia aj pre transakcie s platbou virtuálnou menou.

Aplikácia analyzovaných účtovných a daňových povinností na príkladoch

Nižšie zobrazujeme zachytenie účtovných prípadov účtovnej jednotky, ktorá najskôr vytiaži virtuálnu menu bitcoin, následne ju vymení za inú virtuálnu menu a tú následne vymení za iný majetok. Pre zjednodušenie v daných účtovných prípadoch neuvádzame analytickú evidenciu.

Tab. 1: Zachytenie účtovných prípadov

Dátum	Účtovný doklad	Text prípadu	Suma	Predkontácia
01.01.2021	ID001	ťažba bitcoinu – trhová hodnota	24268,64 EUR	Podsúvahový účet
25.01.2021	ID002	výmena za Ethereum – trhová hodnota	24972,02 EUR	258/668 Vyradenie na podsúvahovej evidencii
20.02.2021	ID003	platba za majetok – hodnota majetku	25 000,00 EUR	XXX/668
20.02.2021	ID004	Vyradenie virtuálnej meny	24972,02	568/258

Zdroj: Vlastné spracovanie

Nižšie následne tie isté účtovné prípady, ktoré účtovná jednotka v roku 2021 mala zohľadňujeme z hľadiska vplyvu na základ dane z príjmov právnických osôb.

01.01.2021 ťažba bitcoinu – trhová hodnota 24268,64 EUR – podsúvahový účet

25.01.2021 výmena za Ethereum – trhová hodnota 24972,02 EUR – aktíva/výnosy (258/668)

20.02.2021 platba za majetok – hodnota majetku 25000,00 EUR – náklady/majetok (568/258 – 24972,02 EUR) a majetok/výnosy (XXX/668 – 25000,00 EUR)

Celkové zaúčtované výnosy – 49972,02 EUR

Celkové zaúčtované náklady – 24972,02 EUR

Základ dane – 25000,00 EUR

Daň – $24972,02 \times 21\%$ sadzba dane = 5244,12 EUR

Účtovná jednotka v tomto prípade postupuje na základe uvedených účtovných prípadov tak, že zdaňuje svoj výsledok hospodárenia, pričom pri daných transakciách nevznikla pripočítateľná ani odpočítateľná položka, zároveň postupuje podľa ustanovení postupov účtovania, ktoré uvádzajú, že sa dané transakcie účtujú výsledkovo a teda vždy súvzťažne aj s nákladovým alebo výnosovým účtom okrem samotnej ťažby virtuálnej meny.

Záver

Účtovanie a zdaňovanie obchodovania s virtuálnymi menami alebo ich používania ako náhrady za fiat meny je problematikou, ktorá si zasluhuje osobitnú pozornosť, nakoľko sa jedna o oblasť s vysokou dynamikou vývoja. Pri použití základných účtovných zásad a nastavení definícií v regulačnom rámci je možné účtovanie a zdaňovanie virtuálnych mien nastaviť pre podnikateľské účtovné jednotky takým spôsobom, aby toto účtovanie a zdaňovanie neprinášalo vysokú mieru právnej neistoty a naopak bolo aj hodnotné pre používateľov informácií z účtovníctva, medzi ktorých istotne patrí aj autorita spravujúca výber daní v tej ktorej krajine. V Slovenskej republike je účtovanie a zdaňovanie virtuálnych mien úzko prepojené a ako je možné vidieť na definíciách a príkladoch použitých vyššie, účtovanie a zdaňovanie je podobné v niekoľkých bodoch a zároveň zisťovanie základu dane vychádza práve z účtovného výsledku hospodárenia.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. Co, N. O. (2021). Regulation of Cryptocurrency in Various Jurisdiction across the World. Bartošovič, I. (2016). Some aspects of health status of the Gypsy population in Slovakia. *Bratislava Medical Journal - Bratislavské lekárske listy*, 117(1), 26-30. doi:10.4149/BLL__2016_006.
2. Anders, S. B. (2021). Cryptocurrency Accounting Resources. *The CPA Journal*, 91(6/7), 76-77.
3. Hamdallah, A. E., Kadous, H. M., & Abdou, R. M. *Current Accounting Practices For bitcoins*.
4. KUBAŠČÍKOVÁ, Zuzana - TUMPACH, Miloš. Využitie virtuálnych kryptosietí v účtovníctve a audite. In *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality : zborník vedeckých prác*. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4782-6, s. 36-41 online.
5. STANLEY, Renáta. Význam technológie blockchain. In *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality : zborník vedeckých prác*. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4782-6, s. 57-64 online.

Dokáže blockchain zabrániť podvodom s najazdenými kilometrami pri predaji použitých automobilov?

Can Blockchain Prevent Mileage Fraud on Used Cars Market?

Branislav Parajka⁸

Abstract

Odometer manipulation or mileage fraud is very common. Multiple studies prove that this undesired behavior has significant impact on the market and cause damages in billions of Euro every year. Blockchain technology could provide secure solutions where public knowledge of previously recorded transactions is necessary and integrity of data is a must. If all historical data of a vehicle are available for potential buyer a risk of fraud could be significantly decreased, but not fully eliminated. Each database which consist of human-provided records has its limitation due to nature of human reliability and motivation to commit fraud. Only Internet-of-Things technology with automated information data-exchange could provide sufficient risk free information on vehicle history.

Key words

Blockchain, Fraud-prevention, Mileage fraud

JEL classification

M41, M48

Úvod

Predaj, resp. kúpa ojazdeného automobilu je spojená s istým rizikom. Na trhu sa objavujú autá pochádzajúce z trestnej činnosti, po totálnej škode, so zmeneným rokom výroby, upraveným počtom najazdených kilometrov či s ďalšími pozmenenými parametrami a charakteristikami, čo v konečnom dôsledku ovplyvňuje výslednú cenu predávaného vozidla. Vďaka podvodnému konaniu môže prísť predávajúci k neoprávnenému zisku v tisícoch Eur pri každom jednom predanom vozidle. Takéto nečestné konanie sa odhaľuje len veľmi ťažko, čo je spôsobené značnou informačnou asymetriou ohľadom prevádzky a životného cyklu každého jedného vozidla, čo môžu nepoctiví predajcovia zneužiť. Hodnota ojazdeného vozidla je často ovplyvnená práve najazdenými kilometrami, čo je aj predmetom skúmania v tomto článku (cenu ovplyvňujú aj ďalšie faktory, ako je napríklad: história nehôd, história údržby, spôsob používania a iné, ktoré nie sú predmetom tohto článku). Existuje teda veľká motivácia manipulovať s údajmi o najazdených kilometroch s cieľom maximalizovať zisk. Neoprávnená manipulácia s počítadlom prejdenej kilometrov (tzv. „odo metrom“) je vo väčšine jurisdikcií označovaná ako nelegálna a trestná, ale chýba jednotný register, ktorý by takúto manipuláciu pomohol odhaliť. Uvedené skutočnosti naplňajú nevyhnutné podmienky na spáchanie podvodu podľa teórie tzv. „trojuholníka podvodu“ podľa Cressey (1973). Podľa nej na spáchanie podvodu musí existovať kombinácia nasledujúcich troch faktorov: motív, príležitosť, zdôvodnenie (riziko vs. zisk).

Na druhej strane moderné technické prostriedky umožňujúce zápis údajov do riadiacej jednotky vozidla bez potreby fyzickej výmeny odo metra ľahko umožňujú manipuláciu s počtom najazdených kilometrov, hoci existujú postupy na odhalenie manipulácie napr.

⁸ Ing. Branislav Parajka, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, e-mail: branislav.parajka@euba.sk

prostredníctvom databázy servisných úkonov, pri ktorých bola zaznamenaná aktuálna hodnota, ale mnohé takého údaje sú sústredené v centralizovaných databázach jednotlivých predajcov, prípadne v národných databázach automobilov jednotlivých krajín. Pri kúpe ojazdeného vozidla z iného štátu má kupujúci obmedzené možnosti, ako si môže overiť, že deklarované hodnoty zodpovedajú skutočnosti. Odhadované škody spôsobené takýmto konaním v krajinách EU sa odhadujú vo výške 5,6 až 9,5 mld Eur ročne (TRT, 2017). Štúdia nemeckého autoklubu ADAC z roku 2017 odhaduje predraženie takto upraveného vozidla v tisíckach Eur (ADAC, 2021), či štúdia spoločnosti CarVertical z roku 2020 hodnotí priemerné „omladenie“ jedno až štvorročných vozidiel na úrovni 36 000 km, ale boli zaznamenané aj extrémne prípady, kedy došlo k manipulácii v hodnote 200 – 400.000 km (CarVertical, 2021). Príkladom takto extrémne upraveného počítadla prejdenej kilometrov je grafický priebeh zaznamenaných údajov o vozidle Škoda Octavia II. generácie (Obr. 1) odhalený systémom AUTOTRACER prevádzkovaného spoločnosťou CEBIA.

Obr. 1: Odhalená manipulácia s ODO metrom



Je potrebné si uvedomiť, že životnosť väčšiny osobných motorových vozidiel, pri dodržaní plánu údržby je plánovaná na 300 – 400.000 km; uvedený údaj však neznamená, že po prejdení uvedeného počtu kilometrov by vozidlo stratilo technickú spôsobilosť na premávku, ale môžu sa vyskytnúť také závady na vozidle, ktorých oprava sa stáva nerentabilnou. (Hawley, 2021).

Technológia blockchain má potenciál priniesť transparentnosť a dôveru do vzťahov, kde existuje veľké množstvo údajov, ale zároveň existujú významné bariéry pri výmene informácií, čo spôsobuje informačnú asymetriu. Predmetom tohto článku je analýza, ako táto technológia môže pomôcť nastoliť dôveru na trhu s ojazdenými automobilmi a zaoberá sa aj možnými limitmi jej aplikácie.

Predstavenie blockchain technológie

Technológia blockchain sa označuje ako nedávny prielom v oblasti bezpečných výpočtov bez centralizovanej autority v otvorenom sieťovom systéme. Z pohľadu správy dát je blockchain distribuovaná databáza, ktorá zaznamenáva vyvíjajúci sa zoznam transakčných záznamov v jednotlivých blokoch a ich usporiadaním do hierarchických reťazcov. Jednotlivé bloky pospájané do reťazcov tvoria reťaz, z toho pochádza názov blockchain. Z hľadiska bezpečnosti je teda reťazec blokov vytváraný a udržiavaný pomocou siete typu peer to peer a zabezpečený prostredníctvom inteligentného a decentralizovaného využitia systému kryptografie s crowd-computing-gom (Zhang et al., 2019). Zjednodušene povedané, pod

blockchain sa dá predstaviť zdieľaná, otvorená a distribuovaná čistá kniha, resp. denník alebo účtovný denník, kde sa môžu ukladať / zaznamenávať údaje a transakcie kryté kryptografickou hodnotou v sieti typu peer-to-peer. Môže sa opísať aj ako digitálna zdieľaná kniha, ktorá sa distribuuje po sieti a zároveň sa do nej zapisujú nové údaje, ale ich úprava či spätné editovanie nie je možná bez zmeny predchádzajúcich údajov, k čomu sa vyžaduje súhlas zúčastnených strán v tejto peer-to-peer sieti. (Dutta et al., 2020)

Všeobecne autori uvádzajú (Liu et al., 2019; Zhang et al., 2019; Domaracká, 2020; Kňažková & Ondrušová, 2019; Juhászová & Tumpach, 2020), že prvý zdokumentovaný dizajn blockchainu bol v roku 2008 a prvá implementácia blockchain-u formou open-source nastala v roku 2009 ako integrálna súčasť bitcoinu, prvého decentralizovaného digitálneho menového systému na distribúciu tzv. bitcoinov prostredníctvom open-source bitcoin peer-to-peer softvéru. Obe navrhla anonymná entita známa ako Satoshi Nakamoto. Najčastejšia aplikácia blockchain-u je práve na uchovávanie záznamov s kryptomenami, kde sa uchovávajú údaje o vykonaných transakciách. Blockchain pozostáva z dvoch druhov záznamov: transakcií a blokov. Transakcie predstavujú dáta vložené do databázy používateľom, bloky potom potvrdzujúce záznamy, kedy a ako bola konkrétna transakcia pridaná do databázy, čím sa vytvárajú jednotlivé bloky v reťazcoch, teda blockchain. Transakcie sú vytvárané používateľmi, ktorí systém používajú ako databázu. Vo verejnej sieti nie je možné, aby sa dali tieto transakcie či bloky späťne meniť bez potvrdenia všetkých (resp. väčšiny) zapojených účastníkov. Jedným z kľúčových komponentov technológie blockchain je kryptografická hašovacia funkcia (hash). Hašovacia funkcia má mnohonásobné využitie v oblasti blockchainu. Takáto funkcia vypočíta zo vstupného reťazca prakticky akejkol'vek dĺžky (jeden znak, stovky, tisíce alebo aj miliardy znakov) výstupný reťazec fixnej dĺžky. (Menezes et al., 2001)

Možnosti ochrany pred nečestným konaním predajcov

V súčasnosti už existujú databázy, kde sú zaznamenávané významné udalosti, ktoré nastali počas životnosti vozidla. Zväčša však ide o centralizované databázy prevádzkované na národnej úrovni, napríklad v rámci evidencie technickej či emisnej kontroly, alebo databázy výrobcov vozidiel, ktorí vykonávajú aj servis. Nie všetky uvedené databázy sú prepojené a verejne prístupné. V Slovenskej republike sa už dlhšie prevádzkuje systém technických a emisných kontrol, pričom pri každej kontrole vozidla sa vykonal záznam v databáze. Uvedená databáza bola istý čas bezplatne verejne prístupná, neskôr došlo k čiastočnému obmedzeniu zobrazovania údajov (boli prístupné len po zadaní čísla technického preukazu vozidla) a aktuálne sú prístupné len za poplatok. Kvalitatívny posun nastal prijatím zákona č. 106/2018 Z. z. o prevádzke vozidiel v cestnej premávke, ktorým sa zaviedol Register Prevádzkových Záznamov Vozidiel (RPZV). Je to vnútroštátny register cestných motorových vozidiel, ktoré sú prihlásené v evidencii vozidiel v Slovenskej republike, do ktorého sa zaznamenáva zobrazovaná hodnota počítadla celkovej prejdenej vzdialenosti cestného motorového vozidla v rôznych životných situáciách počas prevádzky vozidla až do jeho vyradenia z evidencie a iné informácie o týchto životných situáciách, aby sa eliminovala neoprávnená manipulácia so zobrazovanou hodnotou odometra a zaznamenala transparentná história vozidla. Do národného registra zasielajú údaje technické služby technickej a emisnej kontroly, predajcovia vozidiel, opravovne, lízingové a dražobné spoločnosti, ako aj štátne orgány, napr. Policajný zbor SR, Ministerstvo dopravy. Na to, aby sa zozbierané údaje dostali k širokej verejnosti je však potrebná výmena informácií z národných registrov jednotlivých členských krajín EÚ, pretože pri predaji ojazdených vozidiel dochádza často k dovozu z iného štátu. Slovenská republika je zapojená do systému EUCARIS a poskytuje údaje z národného registra.

EUCARIS je európsky informačný systém vozidiel a vodičských preukazov – je jedinečný systém, ktorý poskytuje krajinám príležitosti na zdieľanie registračných informácií o autách a vodičských preukazoch a ďalšie údaje súvisiace s dopravou. EUCARIS nevyužíva

centrálnu európsku databázu, ale každá krajina zodpovedná za svoj vlastný register a registračné postupy, čo umožňuje, aby vládne inštitúcie mohli od svojho národného registračného orgánu požadovať informácie týkajúce sa vozidiel z iných krajín. Národný registračný orgán sa tak stáva centrálnym uzlom pri výmene informácií s ostatnými členskými štátmi EUCARIS. EUCARIS iba uľahčuje komunikáciu medzi národnými registračnými úradmi, a preto pomáha koordinovať medzinárodný dopyt po informáciách od/pre štátne orgány. Systém však nie je verejne prístupný a navyše mnohé informácie sprístupňujú náhodné registre len na dobrovoľnej báze, resp. na báze bilaterálnych dohôd.

Ďalším kvalitatívnym posunom je Nariadenie Komisie (EÚ) 2017/1151 z 1. júna 2017, ktorým sa dopĺňa nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 715/2007 o typovom schvaľovaní motorových vozidiel so zreteľom na emisie ľahkých osobných a úžitkových vozidiel (Euro 5 a Euro 6) a o prístupe k informáciám o opravách a údržbe vozidiel, ktorým sa mení smernica Európskeho parlamentu a Rady 2007/46/ES, nariadenie Komisie (ES) č. 692/2008 a nariadenie Komisie (EÚ) č. 1230/2012, ktoré má za cieľ uľahčiť získavanie údajov o údržbe z novo vyrobených automobilov a znížiť možnosti na podvod. Problémom sú však vozidlá, ktoré boli uvedené do prevádzky pred účinnosťou uvedeného nariadenia.

Uvedené charakteristiky sú ako predurčené na nasadenie technológie blockchain, pretože existuje veľké množstvo informácií, ktoré sú asymetricky rozmiestnené, neexistuje centrálna autorita, ktorá by štandardizovala a sprístupnila informácie širokej verejnosti a v súčasnosti neexistuje technické riešenie na zobrazenie správnych a nemenných údajov o histórii najazdených kilometrov vozidla v transparentnom dôveryhodnom verejne prístupnom systéme. V súčasnosti ponúka preverenie vozidla ako službu viacero spoločností. Ako príklad môžeme uviesť spoločnosť carVertical, ktorá oznámila svoje plány na vybudovanie prvého globálneho a decentralizovaného registra histórie automobilov. Myšlienkou za týmto titulom je zhromaždiť čo najviac údajov o vozidlách súvisiacich s údržbou, umiestniť ich do technológie blockchain a zverejniť ich. Tento typ prístupu eliminuje riziko zmeny, falšovania, prepisovania alebo manipulácie informácií. Poskytuje úplnú transparentnosť a podľa carVertical vytvára dôveru. Transparentnosť je potrebná pri odhaľovaní podvodov. Hoci existuje riziko, že vstupné zozbierané údaje pred uložením prostredníctvom blockchain môžu byť manipulované či nesprávne, dostatočne rozsiahly záznam o každom jednom vozidle pomôže chybu či manipuláciu odhaliť. Treba si uvedomiť, že za každým údajom či systémom je vždy len človek, preto je spoľahlivosť celého systému determinovaná spoľahlivosťou a motiváciou jednotlivca. Systém sám o sebe má zhromažďovať informácie a používateľ ich má vedieť vyhodnotiť – napríklad či pri zadávaní počtu prejdených kilometrov došlo k chybe (1 iregularita v časovom rade 10 a viac údajov pravdepodobne neovplyvní celkové hodnotenie) alebo k úmyselnej manipulácii. Ako bolo prezentované na obrázku č. 1 kde je očividná úmyselná manipulácia s odometrom, pretože všetky nasledujúce záznamy vytvárajú nový rad od zmenenej hodnoty 237.000+ km a nie od pôvodnej 480.000+ km. CarVertical spája rôzne národné registre ako aj informácie pochádzajúce z inzertných portálov, čo napomáha k zvyšovaniu dôvery. Je bežné, že jedno vozidlo počas svojej životnosti zmení majiteľa niekoľkokrát, pričom ak sú verejne dostupné informácie z rôznych časových období tak potenciálny záujemca má vyššiu istotu, či nedošlo k neoprávnenej manipulácii s odometrom. Podvod sa však nedá úplne vylúčiť, vzhľadom na spomínaný trojuholník podvodu – vždy existuje motivácia obohatiť sa na úkor iných. Technológia blockchain poskytuje možnosť ochrany pred manipuláciou s historickými údajmi, ale neposkytuje plnú ochranu, pretože podvodník môže uskutočniť opravu či údržbu vozidla v neregistrovanom servise či svojpomocne, kedy sa údaje z odometra nedostanú do žiadnej databázy a následne modifikovať odometer napríklad pred pravidelnou technickou kontrolou či servisom v autorizovanom pracovisku.

Kvalitatívnym posunom k zamedzeniu podvodov so záznamami o počte prejdených kilometrov je až technológia Internetu vecí (IoT). Najnovšia štúdia od Preikschat et al. (2020)

navrhuje technologické riešenie automatizovaného zaznamenávania prejdenej kilometrov pomocou technického (hardvérového) riešenia ako samostatného modulu v automobile, ktorý by nezávisle zasielal údaje do databázy. Autori navrhujú technické riešenie vrátane komunikačného softvéru v rámci návrhu dôveryhodného systému ukladania najazdených kilometrov.

Záver

Využitie blockchain technológie na zaznamenávanie a následné overovanie informácií o používaní automobilu má svoje limity, pretože kvalita vstupných informácií je ovplyvnená ľudským faktorom, na druhej strane aj na základe nedokonalých informácií, u ktorých je zaručená nemennosť dokáže ovplyvniť rozhodovanie. Aj technológia blockchain má však svoje limity, pretože poskytuje len overenie historických údajov, ktoré boli niekde zadane či zozbierané, ale neposkytuje ochranu pred sofistikovaným podvodom s manipuláciou odometra pred autorizovanou kontrolou, napríklad pred technickou kontrolou. Ak neexistuje periodická kontrola hodnoty odometra, tak periodická, napr. dvojročná technická kontrola nedokáže odhaliť manipuláciu s údajmi, ktorá mohla nastať medzi intervalmi kontroly. Čiastočne tomu majú zabrániť národné registre, ako napr. v Slovenskej republike RPZV. Avšak ani tento register nie je imúnny voči sofistikovaným podvodom, pretože neautorizované alebo svojpomocné opravy automobilov nie sú zakázané a pri takejto oprave nedochádza k odoslaniu údajov do RPZV, čím vzniká priestor na manipuláciu odometra. Kvalitatívnym posunom je až technológia internetu vecí, kedy vozidlo nezávisle komunikuje a odosiela údaje do databázy, čo v konečnom dôsledku zamedzí podvodom s úpravou odometra. V súčasnosti je však na trhu len malý počet vozidiel, ktoré touto technológiou disponujú.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. ADAC (2021, November 11) *Tachomanipulation: Betrug beim Gebrauchtwagenkauf bleibt ein Problem.* (2021). ADAC. Retrieved November 15, 2021, from <https://www.adac.de/rund-ums-fahrzeug/auto-kaufen-verkaufen/gebrauchtwagenkauf/tacho-manipulation/>
2. CarVertical. (2021, March 7). *Podvody s najazdenými kilometrami môžu nelegálne zvýšiť hodnotu ojazdeného vozidla až o 25 percent.* Retrieved November 15, 2021, from <https://www.carvertical.com/sk/blog/podvody-s-najazdenymi-kilometrami-mozu-nelegalne-zvysit-hodnotu-ojazdeneho-vozidla-az-o-25-percent>
3. Cressey, D. R. (1973). *Other people's money; a study in the social psychology of embezzlement.* Patterson Smith.
4. Domaracká, D. (2020). Vplyv údajovej analýzy a blockchain na audit účtovnej závierky: Impact of Data Analytics and Blockchain on Audit of Financial Statements. *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality: zborník vedeckých prác*, 11-17.
5. Dutta, P., Choi, T.-M., Somani, S., & Butala, R. (2020). Blockchain technology in supply chain operations: Applications, challenges and research opportunities. *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*, 142, 102067. <https://doi.org/10.1016/j.tre.2020.102067>

6. Hawley, D. (2021, April 18). *How Many Miles Are Too Many For A Used Car?* J.D. Power. Retrieved November 10, 2021, from <https://www.jdpower.com/cars/shopping-guides/how-many-miles-are-too-many-for-a-used-car>
7. Juhászová, Z., & Tumpach, M. (2020). Blockchain ako možnosť eliminovania ekonomickej kriminality: Blockchain as a Possibility of Eliminating Economic Crime. *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality: zborník vedeckých prác*, 18-23.
8. Kňažková, V., & Ondrušová, L. (2019). Virtual Currency and Its Importance in Today's Digitized Society. *Sm 2019 (Abstracts): Strategic Management And Decision Support Systems In Strategic Management: Abstracts From Proceedings Of The 24Th International Scientific Symposium, 17Th May, 2019, (Subotica, Republic Of Serbia)*.
9. Liu, M., Wu, K., & Xu, J. J. (2019). How Will Blockchain Technology Impact Auditing and Accounting: Permissionless versus Permissioned Blockchain. *Current Issues in Auditing*, 13(2). <https://doi.org/10.2308/ciia-52540>
10. Menezes, A. J., C., V. O. P., & Vanstone, S. A. (2001). *Handbook of applied cryptography*. CRC.
11. Preikschat, K., Böhmecke-Schwafert, M., Buchwald, J., & Stickel, C. (2020). Trusted systems of records based on Blockchain technology - a prototype for mileage storing in the automotive industry. *Concurrency and Computation: Practice and Experience*, 33(1). <https://doi.org/10.1002/cpe.5630>
12. Satoshi Nakamoto. (2008). *Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system*. Retrieved from www.bitcoin.org.
13. TRT Trasporti e Territorio, 2017, Research for TRAN Committee – *Odometer tampering - measures to prevent it*, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels
14. Zhang, R., Xue, R., & Liu, L. (2019). Security and Privacy on Blockchain. *ACM Computing Surveys*, 52(3), 1–34. <https://doi.org/10.1145/3316481>
15. Nariadenie Komisie (EÚ) 2017/1151 z 1. júna 2017
16. Zákon č. 106/2018 Z. z. o prevádzke vozidiel v cestnej premávke v znení neskorších predpisov

Technológia blockchain ako nástroj na spoluprácu manažmentu účtovnej jednotky a audítora pri overovaní účtovných odhadov

Blockchain Technology as a Tool for Cooperation between the Management of the Entity and the Auditor in Verification of Accounting Estimates

Katarína Sigetová⁹

Abstract

Accounting estimates are reported in the financial statements at estimated values. As these are estimated values, they are considered very risky. Therefore, a large amount of space is also devoted to the accounting estimate during the audit. The auditor needs to cooperate with the entity's management in a number of areas, accounting estimates are no exception. In the case of accounting estimates, the auditor must request various written representations from the entity's management. The aim of this paper is to suggest solutions for the verification of accounting estimates, which could use blockchain technology.

Key words

Accounting Estimates, Blockchain Technology

JEL classification

M41, M42

Úvod

Účtovné odhady sú súčasťou účtovnej závierky v podstate každej účtovnej jednotky. Medzi účtovné odhady sa zaraďujú napríklad opravné položky, rezervy, odhad reálnej hodnoty, životnosť dlhodobého majetku a iné.

V rámci slovenskej právnej úpravy sú jednotlivé účtovné odhady čiastočne definované v zákone č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o účtovníctve“) a aj v opatrení Ministerstva financií Slovenskej republiky zo 16. decembra 2002 č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov (ďalej „postupy účtovania“).

Účtovné odhady upravuje aj nadnárodná právna úprava, napríklad *Medzinárodné štandardy finančného výkazníctva IFRS*. Veľký dôraz je kladený na oblasť účtovných odhadov aj pri overovaní účtovných závierok audítorom. Z pohľadu audítora je danej oblasti venovaný samostatný *Medzinárodný auditorský štandard ISA 540 Audit účtovných odhadov a súvisiacich zverejnení* (ďalej „ISA 540“). Keďže manažment účtovnej jednotky je priamo zodpovedný za tvorbu účtovných odhadov, medzi audítorom a manažmentom účtovnej jednotky by mala fungovať čo najlepší spolupráca. To však platí o všetkých oblastiach výkonu auditu.

Cieľom tohto príspevku je na základe analýzy príslušných národných aj nadnárodných právnych predpisov v oblasti účtovných odhadov navrhnúť riešenia, pri ktorých by sa dali využiť virtuálne kryptosiete, konkrétne technológia blockchain, na spoluprácu medzi manažmentom účtovnej jednotky a audítorom. V rámci príspevku priblížime účtovné odhady z pohľadu slovenskej právnej úpravy v oblasti účtovníctva, ďalej z pohľadu Medzinárodných

⁹ Ing. Katarína Sigetová, Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, e-mail: katarina.sigetova@euba.sk.

štandardov finančného výkazníctva IFRS a aj z pohľadu Medzinárodného auditorského štandardu ISA 540.

Účtovné odhady

Pri oceňovaní všetkých prvkov vykazovaných v účtovnej závierke sa využívajú rôzne metódy, oceňovacie veličiny a vo viacerých prípadoch aj odhady (Šlosárová, Blahušiaková, 2020). Účtovná jednotka sa počas svojej činnosti stretáva s viacerými situáciami, pri ktorých musí odhadnúť rôzne skutočnosti. Odhady používané v účtovníctve sa jednotne označujú ako účtovné odhady. Účtovné odhady vplyvajú na hodnotu prvkov majetku, vlastného imania, záväzkov, nákladov a výnosov prezentovaných v účtovnej závierke (Vinceová, 2021). Predstavujú rizikovú oblasť účtovníctva, pričom s účtovnými odhadmi je spojená nižšia alebo vyššia neistota.

2.1 Účtovné odhady podľa slovenskej právnej úpravy

V rámci slovenskej právnej úpravy týkajúcej sa účtovníctva by sme márne hľadali všeobecnú definíciu účtovných odhadov. Avšak v zákone o účtovníctve aj v postupoch účtovania sú uvádzané informácie o konkrétnych druhoch účtovných odhadov.

V § 18 ods. 1 postupov účtovania sa uvádza, že opravná položka sa tvorí na základe zásady opatrnosti, ak je opodstatnené predpokladať, že nastalo zníženie hodnoty majetku oproti jeho oceneniu v účtovníctve. Predpoklad zníženia hodnoty majetku je opodstatnený, ak nastala skutočnosť, ktorá je dôvodom na odhad zníženia budúcich ekonomických úžitkov z tohto majetku. Opravná položka sa účtuje v sume opodstatneného predpokladu zníženia hodnoty majetku oproti jeho oceneniu v účtovníctve.

Za ďalší druh účtovného odhadu môžeme označiť rezervy. Rezervy sú definované v § 26 ods. 5 zákona o účtovníctve ako záväzky s neistým časovým vymedzením alebo výškou.

Medzi účtovné odhady patrí aj odhad reálnej hodnoty. Podľa § 27 ods. 2 zákona o účtovníctve sa reálnou hodnotou jednotlivej zložky majetku alebo záväzkov alebo súboru rovnorodých zložiek majetku alebo súboru rovnorodých zložiek záväzkov rozumie:

- a) trhovú cenu,
- b) hodnota zistená oceňovacím modelom, ktorý využíva prevažne informácie z operácií alebo z kotácií na aktívnom trhu, ak nie je cena podľa písmena a) známa,
- c) hodnota zistená oceňovacím modelom, ktorý využíva prevažne informácie z operácií alebo z kotácií na inom ako aktívnom trhu, ak nie sú na aktívnom trhu informácie, ktoré by bolo možné použiť v oceňovacom modeli podľa písmena b), alebo
- d) posudok znalca, ak pre oceňovanú položku majetku nie je možné zistiť jeho reálnu hodnotu podľa písmen a) až c), alebo pre oceňovanú položku majetku nie je dostupný oceňovací model odhadujúci s postačujúcou spoľahlivosťou cenu majetku, za ktorú by sa v danom čase predal, alebo jeho použitie by vyžadovalo od účtovnej jednotky vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov v pomere s prínosom jeho použitia pre kvalitu zobrazenia finančnej pozície účtovnej jednotky v účtovnej závierke.

Všetky hodnoty využívané pri určovaní reálnej hodnoty podliehajú viacerým rizikám a sú predmetom odhadu. Najrizikovejším môže byť predovšetkým posudok znalca. Ďalšie ustanovenia daného paragrafu zákona o účtovníctve uvádzajú bližšie informácie o reálnej hodnote, ale tomu sa v rámci nášho článku už nebudeme venovať.

V neposlednom rade je účtovným odhadom aj životnosť dlhodobého majetku. § 28 ods. 4 zákona o účtovníctve hovorí o tom, že hmotný majetok okrem zásob a nehmotný majetok okrem pohľadávok odpisuje účtovná jednotka počas predpokladanej doby používania zodpovedajúcej spotrebe budúcich ekonomických úžitkov z majetku. Práve predpokladaná doba používania zodpovedá životnosti dlhodobého majetku. Odhad životnosti dlhodobého majetku ďalej ovplyvňuje výšku odpisov v jednotlivých účtovných obdobiach.

Aj keď slovenská právna úprava v oblasti účtovníctva neponúka všeobecnú definíciu pre účtovné odhady, z uvedených informácií môžeme vidieť, že bližším skúmaním jednotlivých ustanovení sme sa dopracovali k definíciám špecifických druhov účtovných odhadov.

2.2 Účtovné odhady podľa Medzinárodných štandardov finančného výkazníctva IFRS

Medzinárodné štandardy finančného výkazníctva IFRS sú ako nadnárodná právna úprava účtovníctva akceptované aj v Slovenskej republike. Práve kvôli tejto skutočnosti sme sa rozhodli rozobrať problematiku účtovných odhadov tiež z pohľadu IFRS.

Účtovným odhadom sa v širšom rozsahu venuje *Medzinárodný účtovný štandard IAS 8 Účtovné politiky, zmeny v účtovných odhadoch a chyby* (ďalej „IAS 8“). Spravidla každý štandard IFRS obsahuje definície základných pojmov využívaných v rámci daného štandardu. IAS 8 však v momentálne platnej verzii neobsahuje definíciu účtovných odhadov, obsahuje iba definíciu zmeny v účtovnom odhade. Zmena v účtovnom odhade je úprava účtovnej hodnoty majetku alebo záväzkov, prípadne sumy vyjadrujúcej pravidelnú spotrebu určitého majetku, ktorá je výsledkom zhodnotenia súčasného stavu a očakávaných budúcich úžitkov a povinností v súvislosti s majetkom a záväzkami, pričom zmeny v účtovných odhadoch sú výsledkom nových informácií alebo nových okolností, a nepredstavujú teda opravy chýb (IASB, 2003).

Rada pre medzinárodné účtovné štandardy (angl. skratka IASB) zverejnila vo februári 2021 úpravu štandardu IAS 8 s názvom „*Definícia účtovných odhadov*“. Ako už z názvu úpravy vyplýva, štandard IAS 8 je rozšírený o definíciu účtovných odhadov, pričom dodatky sú účinné pre ročné účtovné závierky zostavené za účtovné obdobia začínajúce 1. januára 2023 alebo neskôr. Povolená je aj skoršia aplikácia. Podľa novely štandard IAS 8 definuje účtovné odhady ako peňažné sumy v účtovnej závierke, ktoré sú predmetom neistoty pri ocenení. Účtovná politika môže vyžadovať, aby sa položky účtovnej závierky oceňovali spôsobom, ktorý zahŕňa neistotu merania, tzn. účtovná politika môže vyžadovať, aby sa takéto položky oceňovali v peňažných sumách, ktoré nemožno priamo pozorovať a musia sa namiesto toho odhadnúť. Vypracovanie účtovných odhadov zahŕňa použitie úsudkov alebo predpokladov založených na najnovších dostupných a spoľahlivých informáciách (Deloitte, 2021).

Informácie o odhadoch môžeme nájsť aj v ďalších štandardoch IFRS. Jedným takým je napríklad *Medzinárodný účtovný štandard IAS 1 Prezentácia účtovnej závierky* (ďalej „IAS 1“). V ods. 126 štandardu IAS 1 sa uvádza, že na určenie účtovnej hodnoty niektorého majetku a záväzkov je potrebný odhad účinkov neistých budúcich udalostí na tento majetok a záväzky ku koncu obdobia vykazovania. Napríklad pri neexistencii aktuálne zistených trhových cien je potrebné použiť odhady orientované na budúcnosť s cieľom zistiť spätné ziskateľnú sumu tried nehnuteľností, strojov a zariadenia, účinok technologického zastarania zásob, rezerv, ktoré závisia od výsledku prebiehajúcich sporov a dlhodobých záväzkov zo zamestnaneckých požitkov, ako sú penzijné povinnosti. V týchto odhadoch sú zahrnuté predpoklady o takých položkách, ako sú úpravy peňažných tokov alebo diskontných sadzieb na základe rizika, budúce úpravy platov a budúce úpravy cien, vplývajúce na výšku ostatných nákladov (IASB, 2007).

V rámci Medzinárodných štandardov finančného výkazníctva IFRS je účtovným odhadom venovaný priestor jednotlivo, ale aj vo všeobecnej rovine, čo je oproti slovenskej právnej úprave, čiže tej národnej, veľkou výhodou.

2.3 Účtovné odhady podľa Medzinárodného audítorského štandardu ISA 540

Z pohľadu výkonu auditu sa účtovným odhadom venuje samostatný Medzinárodný audítorský štandard ISA 540. Tento štandard prešiel v období predchádzajúcich pár rokov revíziou, ktorá vo výsledku spôsobila niekoľko zmien, najmä v podobe rozšírenia požiadaviek a aplikačných materiálov týkajúcich sa metód, predpokladov a údajov posudzovania inherentných rizikových faktorov, ktoré môžu viesť k rizikám významných nesprávností v účtovnom odhade (Kňažková, 2020).

V dôsledku postupne sa vyvíjajúcich rámcov finančného výkazníctva a neustále sa meniaceho podnikateľského prostredia pristúpila Rada pre medzinárodné štandardy pre audit a uisťovacie služby (angl. skratka IAASB) k revízii (Kňažková, 2017). Revidovaná verzia štandardu ISA 540 prijatá Radou IAASB je platná pre audity účtovných závierok za obdobia začínajúce sa 15. decembra 2019 a neskôr (IAASB, 2018). Čo sa týka rozdielov oproti predchádzajúcej platnej verzii štandardu, tak hneď prvú zmenu badať v názve štandardu ISA 540, z ktorého vypadla časť „*vrátane účtovných odhadov reálnej hodnoty*“. Na základe tohto sa dá predpokladať, že došlo k zmene názvu štandardu, ktorá prihliada na účtovné odhady vo všeobecnej rovine. Informácie o reálnej hodnote sú stále súčasťou ustanovení štandardu ISA 540, jeho revidovaním sa z neho nevylúčili.

Cieľom audítora je získať dostatočné a vhodné auditorské dôkazy o tom, či sú účtovné odhady a súvisiace zverejnenia v účtovných závierkach v kontexte platného rámca vykazovania primerané (IAASB, 2018). Cieľ sa oproti predchádzajúcej verzii štandardu ISA 540 nezmenil. Rozdiel je však v definícii účtovného odhadu. Podľa aktuálne platnej verzie štandardu ISA 540 je účtovný odhad peňažná suma, pri ktorej je ocenenie v súlade s požiadavkami platného rámca vykazovania spojené s neistotou odhadu. Ďalej je v rámci aplikačných materiálov uvedené, že účtovné odhady sú peňažné sumy, ktoré sa týkajú skupín transakcií alebo zostatkov na účtoch, ktoré sú vykázané alebo uvedené vo zverejneniach zahrnutých do poznámok účtovnej závierky (IAASB, 2018).

V predchádzajúcej verzii štandardu ISA 540 sa uvádzalo rozdelenie účtovných odhadov na dve skupiny, a to na účtovné odhady, ktoré sa spájajú s nižšou neistotou a na účtovné odhady, ktoré sa spájajú s vyššou mierou neistoty (Krišková, Užík, 2018). V revidovanej verzii sú v rámci aplikačného materiálu uvedené iba príklady účtovných odhadov, ktoré sa týkajú skupín transakcií, zostatkov na účtoch a zverejnení, pričom tam nájdeme napríklad opravné položky k zásobám, odpisy dlhodobého majetku, výsledok súdneho sporu, reálnu hodnotu aktív a záväzkov nadobudnutých na základe podnikovej kombinácie (IAASB, 2018).

Audítor je povinný si vyžiadať od manažmentu účtovnej jednotky (prípadne od osôb poverených spravovaním a riadením, ak je to vhodné) písomné vyhlásenia o tom, že použité metódy, významné predpoklady a údaje, z ktorých vychádzajú účtovné odhady a súvisiace zverejnenia, sú vhodné na to, aby vykazovanie, oceňovanie alebo zverejňovanie bolo v súlade s platným rámcom vykazovania. Audítor musí tiež zvážiť, či je potrebné, aby si vyžiadal vyhlásenia o konkrétnych účtovných odhadoch, vrátane vyhlásenia o použitých metódach, významných predpokladoch a údajoch (IAASB, 2018). V rámci požiadaviek o písomných vyhláseniach sa ustanovenia štandardu ISA 540 značne rozšírili, pretože pred revíziou bolo uvedené iba to, že audítor musí získať od manažmentu a (keď to je vhodné) od osôb poverených spravovaním písomné vyhlásenia o ich presvedčení, že významné predpoklady použité pri tvorbe účtovných odhadov sú primerané (Krišková, Užík, 2018).

Z uvedeného vyplýva, že oblasť účtovných odhadov je jednou z tých, pri ktorých je nevyhnutné, aby fungovala spolupráca medzi manažmentom účtovnej jednotky a audítormi.

Využitie technológie blockchain pri overovaní účtovných odhadov

Virtuálne kryptosiete existujú vo viacerých systémoch a oblastiach, ktoré zahŕňajú rôzne úrovne verejnej angažovanosti. Veľmi využívanou je technológia blockchain, ktorej využívanie na účtovné účely je len na začiatku vývoja (Kubaščíková, Tumpach, 2020). Technológia blockchain sa označuje ako nedávny prielom v oblasti bezpečných výpočtov bez centralizovanej autority v otvorenom sieťovom systéme. Z pohľadu správy dát je blockchain distribuovaná databáza, ktorá zaznamenáva vyvíjajúci sa zoznam transakčných záznamov v jednotlivých blokoch a ich usporiadaním do hierarchických reťazcov (Parajka, 2020).

Nakoľko je oblasť účtovných odhadov riziková z pohľadu správnosti údajov, mohlo by byť práve využitie technológie blockchain dobrým nástrojom pri spolupráci manažmentu

úctovnej jednotky a audítora pri ich overovaní. Manažment úctovnej jednotky je priamo zodpovedný za určenie všetkých úctovných odhadov. Práve kvôli tomu si audítor povinne vyžiada od manažmentu rôzne písomné vyhlásenia týkajúce sa úctovných odhadov. Okrem toho audítor musí posúdiť, či úsudky a rozhodnutie manažmentu pri stanovení úctovných odhadov nesvedčia o jeho možnej zaujatosti, pričom ak audítor zistí indikátory možnej zaujatosti manažmentu, musí posúdiť dopady na audit a ak bolo zámerom uviesť používateľa informácií z úctovnej závierky do omylu, zaujatosť má podvodný charakter (IAASB, 2018).

Aj keď je zodpovednosť za úctovné odhady pripisovaná manažmentu úctovnej jednotky, v praxi je všeobecne známe, že s audítorom najčastejšie komunikuje účtovník a poskytuje mu rôzne informácie, vrátane informácií o úctovných odhadoch. Keďže už z názvu úctovných odhadov vyplýva, že ide o odhadované hodnoty, sú považované za veľmi rizikové a náchylné na chyby, resp. skreslenia. Z dôvodu jednoduchosti prenosu informácií a automatizovaného spracovania každej transakcie môže technológia blockchain zjednodušiť a automatizovať prvky účtovníctva a môžu v reálnom čase preskúmať anomálie a ihneď objaviť nezvyčajné transakcie (Kubaščíková, Tumpach, 2020). Preto je využitie technológie blockchain v oblasti úctovných odhadov veľmi dobrým nástrojom pri odovzdávaní informácií medzi zúčastnenými stranami a najmä na overovanie správnosti úctovných odhadov audítorom.

Ak by audítor využíval technológiu blockchain pri overovaní úctovných odhadov, jeho klienti by mohli prostredníctvom nej odovzdávať informácie o tom, ako dosiahli daný úctovný odhad, čiže akým spôsobom a na základe čoho ho vypočítali. Rovnako by súčasťou odovzdávaných informácií boli aj samotné hodnoty úctovných odhadov. Na základe toho by ich potom audítor vedel porovnať so svojimi výsledkami a overiť, či odhad, za ktorý je zodpovedný manažment úctovnej jednotky, zodpovedá skutočnosti, resp. či sa nachádza v intervale určenom audítorom. Audítor by mohol technológiu blockchain využiť pri všetkých svojich klientoch, pričom by sa v rámci jednotlivých blokov zbierali informácie od jednotlivých klientov a následne by technológia blockchain vedela z viacerých prístupných dát vyhodnotiť, či sú úctovné odhady správne a neobsahujú významné anomálie. Pre audítora by využívanie technológie blockchain bolo zjednodušením práce a v určitom rozsahu by sa znížil aj čas potrebný na výkon auditu.

Úctovné odhady sú v značnej miere ovplyvnené aj pandémiou ochorenia Covid-19. Pandémia má vplyv na kľúčové oblasti pri vykonávaní audítorských postupov týkajúcich sa úctovných odhadov a súvisiacich zverejnení (Kňazžková, 2020), a to najmä z toho dôvodu, že jednotlivé úctovné odhady vypočítané pred obdobím pandémie museli byť upravené. Keďže sa pri pôvodných výpočtoch úctovných odhadov s pandémiou nepočítalo, úpravy boli nevyhnutné. Na tieto skutočnosti by si musel dať audítor pozor, pretože technológia blockchain by to mohla vyhodnotiť ako nečakané anomálie.

Práve oblasť overovania úctovnej závierky je s ohľadom na náplň účtovníctva východiskovým bodom, v rámci ktorého nastupujú nové a lacné technológie schopné nahrádzať rutinnú prácu. Preto by mali byť účtovníci a audítori pripravení aj na výzvy, ktorým je a aj bude ich profesia čoraz častejšie vystavená. Hoci sa overovanie úctovnej závierky audítorom všeobecne považuje za jeden z účinných nástrojov prevencie ekonomickej kriminality a redukcie jej dosahov, nemôžeme povedať, že by súčasný stav týmto požiadavkám úplne zodpovedal (Kubaščíková, Tumpach, 2020). Preto je dôležité, aby účtovníci aj audítori boli pripravení na nové trendy a postupom času ich aj využívali. Jedným z nových trendov je práve technológia blockchain.

Záver

Úctovné odhady zahŕňajú širokú škálu informácií v účtovníctve. Ako sme uviedli, ich definície nájdeme v rámci národnej aj nadnárodnej právnej úpravy. V rámci národnej, čiže slovenskej, právnej úpravy môžeme nájsť definície konkrétnych druhov úctovných odhadov,

ktorých je viacero, avšak absentujú všeobecné informácie. Na druhej strane, Medzinárodné štandardy finančného výkazníctva IFRS obsahujú informácie k účtovným odhadom v rámci viacerých jednotlivých štandardov, ale venuje sa im najmä štandard IAS 8, ktorý je na účtovné odhady priamo zameraný a tento rok dokonca bola prijatá jeho úprava, ktorá dopĺňa do štandardu všeobecnú definíciu účtovných odhadov. Veľký priestor je venovaný účtovným odhadom aj v Medzinárodných audítorských štandardoch ISA, pričom sa im venuje samostatný štandard ISA 540. Práve to je jedným z dôkazov toho, že oblasť účtovných odhadov je špecifická a je potrebné jej venovať veľkú pozornosť.

Kvôli všetkým spomenutým skutočnostiam bolo naším cieľom navrhnúť riešenia, ktoré by uľahčili prácu audítora v spojení s účtovnými odhadmi. Na tieto riešenia sme použili pomerne novú technológiu blockchain, ktorá zaznamenáva v posledných rokoch veľký úspech v rozličných aspektoch verejného života. V prípade, že dôjde k využívaniu nových technológií aj v oblasti auditu, bude to pre audítora vo veľkom rozsahu zjednodušením práce, a to nielen pri overovaní účtovných odhadov. Potenciál využitia virtuálnych kryptosietí vo všeobecnosti je veľmi veľký, či už pri audítora, ale aj pre účtovníka. Audit sa napríklad pri použití technológie blockchain môže stať efektívnejším z pohľadu času, nákladov a aj celkových výsledkov.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. Deloitte. (2021). *IFRS in Focus – IASB amends IAS 8 to clarify the definition of accounting estimates*. Retrieved November 14, 2021 from <https://www.iasplus.com/en/publications/global/ifrs-in-focus/2021/accounting-estimates>
2. IAASB. (2018). ISA 540 (Revised). *Auditing Accounting Estimates and Related Disclosures*.
3. IASB. (2007). IAS 1. *Presentation of Financial Statements*.
4. IASB. (2003). IAS 8. *Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors*.
5. Kňažková, V. (2017). Risk and uncertainty in the context of accounting estimates. *Účtovníctvo a audítorstvo v procese svetovej harmonizácie: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Zuberec - Univerzitné stredisko UNIZA, 11. - 13. septembra 2017*, 72-77.
6. Kňažková, V. (2020). Accounting Estimates from Audit Perspective as Result of Covid-19. *Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace: sborník z mezinárodní vědecké konference, Slapy, 8.-10. září 2020*, 63-68.
7. Krišková, P., Užík, J. (2018). Rukoväť audítorských štandardov. *Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo: v teórii a praxi*, 26(11), 26-27.
8. Kubaščíková, Z., Tumpach, M. (2020). Využitie virtuálnych kryptosietí v účtovníctve a audite: Use of Virtual Cryptosets in Accounting and Auditing. *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality: zborník vedeckých prác*, 36-41.
9. Opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky zo 16. decembra 2002 č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov.

10. Parajka, B. (2020). Možnosti aplikácie blockchain technológie pri vystavovaní pokladničných dokladov: Possibilities of Blockchain-Application in Issuing Cash Receipts. *Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality: zborník vedeckých prác*, 49-56.
11. Šlosárová, A., Blahušiaková, M. (2020). *Analýza účtovnej závierky* (2. prepracované a doplnené vydanie). Wolters Kluwer SR.
12. Vinceová, J. (2021). *Vplyv účtovných odhadov na výsledky predikčných modelov*. Retrieved November 13, 2021 from <https://www.ligsuniversity.cz/cs/blogpost/vplyv-uctovnych-odhadov-na-vysledky-predikcnych-modelov>
13. Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.

Transferová dokumentácia ako nástroj eliminácie daňovej kriminality

Transfer Documentation as a Tool to Eliminate Tax Crime

Ján Užík¹⁰

Abstract

The transfer documentation is used to identify the dependents, the transactions between them and the method of setting prices between the dependents. The aim of our contribution is to assess its usefulness in eliminating tax crime on the basis of a brief overview of the relevant legislation and the content of the transfer documentation.

Key words

Transfer documentation, Income tax, Dependents

JEL classification

M40

Úvod

Daňovníci dane z príjmov v Slovenskej republike majú už niekoľko rokov povinnosť vyhotovenia tzv. transferovej dokumentácie, teda dokumentácie o tzv. kontrolovaných transakciách. Kontrolovanými transakciami sa rozumejú transakcie so závislými osobami, čiže majetkovo, personálne alebo inak prepojenými osobami. Účelom transferovej dokumentácie je poskytnúť správcovi dane informácie o transakciách so závislými osobami a o spôsobe stanovenia podmienok týchto transakcií. Je, podľa nášho názoru, namieste otázka, či a ako môže samotná transferová dokumentácia pomôcť s prevenciou a odhaľovaním daňových deliktov pri transakciách so závislými osobami. Na túto otázku sa budeme pozerat' z dvoch aspektov: Poskytujú informácie v transferovej dokumentácii užitočné informácie správcovi dane? Motivuje povinnosť poskytnúť informácie v transferovej dokumentácii daňovníkov k upúšťaniu od neobvyklých, či účelových transakcií so závislými osobami?

Stručný prehľad súčasnej legislatívnej úpravy transferovej dokumentácie

Závislé osoby pre účely dane z príjmov sú vymedzené v §2, písm. n) zákona o dani z príjmov, ako:

- a) blízke osoby, podľa §116 a §117 Občianskeho zákonníka, ide o príbuzných v priamom rade, súrodencov, manžela či manželku, osoby tak blízke, že ujmu jednej z nich by druhá pocítovala ako vlastnú ujmu,
- b) osoby ekonomicky, personálne prepojené (ide o účasť na majetku, kontrole alebo vedení subjektu, v podstate ide o 25%-ný a vyšší podiel na základnom imaní, hlasovacích právach, zisku a pod. a vzťah členov orgánov k danému subjektu) alebo inak prepojené (ide o vzťah vytvorený najmä za účelom zníženia základu dane z príjmov)
- c) subjekty v rámci konsolidovaného celku (materské, dcérske, sesterské, vnukovské podniky a pod.)

Kontrolovanou transakciou sa podľa §2, písm. ab) zákona o dani z príjmov rozumie právny alebo podobný vzťah medzi závislými osobami s vymedzenými výnimkami.

¹⁰ Ing. Ján Užík, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1, Bratislava, jan.uzik@euba.sk

Úprava základu dane závislej osoby v prípade kontrolovaných transakcií je upravená v §17, ods.5 zákona o dani z príjmov. V podstate ide o to, že základ dane závislej osoby sa zvýši o rozdiel (ktorý znižuje základ dane z príjmov alebo zvyšuje daňovú stratu) medzi transakciami uskutočnenými medzi závislými osobami a porovnateľnými transakciami, ktoré by sa uskutočnili medzi nezávislými osobami. Spôsob úpravy základu dane určuje §18 zákona o dani z príjmov. Nás bude zaujímať najmä odsek 1, v ktorom je ustanovená povinnosť vedenia dokumentácie o kontrolovaných transakciách a použitých metódach na účelu zistenia spôsobu určenia cien a podmienok, ktoré by sa použili medzi nezávislými osobami v porovnateľných transakciách – **transferovej dokumentácie**. Stanovenie podrobností o obsahu a rozsahu takejto dokumentácie deleguje zákon na ministerstvo financií. V odseku 11 je ďalej upresnené, že správca dane môže vyzvať daňovníka k predloženiu transferovej dokumentácie za zdaňovacie obdobie najskôr prvý deň nasledujúci po uplynutí lehoty na podanie priznania k dani z príjmu (v praxi, ak je lehota na podanie daňového priznania do 31.3./30.6., vyzvať k predloženiu dokumentácie možno od 1.4./1.7.). Daňovník je povinný predložiť dokumentáciu **do 15 dní** odo dňa doručenia výzvy. Z uvedeného vyplýva, že transferová dokumentácia sa zostavuje vždy za jedno zdaňovacie obdobie a táto povinnosť sa týka daňovníkov, ktorí počas neho mali transakcie so závislými osobami.

Obsah transferovej dokumentácie je v súčasnosti určený Usmernením Ministerstva financií č. MF/014283/2016-724. Usmernenie definuje tri typy transferových dokumentácií, s rôznym rozsahom. Od najjednoduchšej – tzv. skrátenej dokumentácie, cez rozsiahlejšiu – tzv. základnú dokumentáciu až po najrozsiahlejšiu – tzv. úplnú dokumentáciu. Úplnú dokumentáciu zostavujú daňovníci, ktorí:

- povinne zostavujú individuálnu účtovnú závierku podľa medzinárodných štandardov IFRS,
- uskutočňujú transakcie s daňovníkmi nezmluvných štátov (štátov, s ktorými Slovenská republika nemá uzatvorenú zmluvu o zamedzení dvojitého zdanenia a pod.),
- žiadajú správcu dane o odsúhlasenie metódy ocenenia podľa §18 ods. 4 zákona o dani z príjmov,
- žiadajú správcu dane o úpravu základu dane závislej osoby podľa §17 ods. 6 zákona o dani z príjmov,
- v zdaňovacom období odpočítavajú daňovú stratu vyššiu než 300 000 EUR,
- si v zdaňovacom období uplatňujú úľavu na dani podľa zákona č. 561/2007 Z.z. o investičnej pomoci a zákona č. 185/2009 Z.z. o stimuloch pre výskum a vývoj.

Z uvedeného je zrejmé, že väčšina daňovníkov, ktorí vedú transferovú dokumentáciu, ju vedú v skrátenej alebo v základnej forme. Preto sa ďalej budeme venovať týmto dvom formám dokumentácie.

Skrátená dokumentácia

Skrátenú dokumentáciu vedú:

- fyzické osoby a daňovníci, ktorí sú mikro účtovnými jednotkami,
- daňovníci, ktorí uskutočňujú **tuzemské kontrolované transakcie**,
- konsolidujúce a konsolidované účtovné jednotky pre tuzemské kontrolované transakcie s konsolidovanými a konsolidujúcimi účtovnými jednotkami
- daňovníci s priamou alebo nepriamou účasťou štátu, či samosprávy, ktoré nie sú konsolidovanou účtovnou jednotkou pre tuzemské kontrolované transakcie s inými takýmito daňovníkmi.

Obsah skrátenej dokumentácie je v podstate stručný, jej vedenie nie je pre daňovníka extrémne náročné, pozostáva z troch častí:

1. zoznam členov skupiny závislých osôb, ich identifikáciu, právnu formu, opis organizačnej a vlastníckej štruktúry skupiny,
2. zoznam kontrolovaných transakcií, ich opis, zmluvnú stranu transakcie, sumu a obchodné podmienky,
3. informácie o peňažných a nepenažných plneniach, ktoré za daňovníka poskytla zahraničná závislá osoba slovenskému poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti.

Ako môžu pomôcť tieto tri informácie, či súbory informácií v boji s daňovou kriminalitou? Správca dane bezpochyby získa zoznam závislých osôb daňovníka a zoznam transakcií s nimi spolu s podrobnejšími informáciami o týchto transakciách, prípadne získa informáciu o plneniach poskytnutých poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti zahraničnou blízkou osobou. Tieto informácie správca dane nezíska z účtovnej závierky daňovníka ani z priznania k dani z príjmov. Samotný daňovník si na základe vedenia dokumentácie môže uviesť, že správca dane bude informovaný o jeho závislých osobách a jednotlivých transakciách, ktoré s nimi uskutočňuje. Aj keď skrátená dokumentácia priamo neobsahuje informácie o spôsobe uplatňovania metód transferového oceňovania, už samotné informovanie o transakciách môže daňovníka motivovať k zváženiu obvyklosti podmienok transakcií so závislými osobami.

Základná dokumentácia

Základnú transferovú dokumentáciu vedú daňovníci, ktorí nevedú skrátenú ani úplnú dokumentáciu. Zjednodušene sa dá teda povedať, že v praxi vedú základnú dokumentáciu najmä bežné právnické osoby, ktoré sú malými alebo veľkými účtovnými jednotkami, ktoré uskutočňujú **kontrolované transakcie s daňovníkmi zmluvných štátov** (štátov, s ktorými Slovenská republika má uzatvorenú zmluvu o zamedzení dvojitého zdanenia a pod.)

Základná transferová dokumentácia obsahuje minimálne:

1. informácie o skupine závislých osôb, na rozdiel od skrátenej dokumentácie obsahuje aj opis funkcií a predpokladaných rizík jednotlivých členov skupiny,
2. informácie o daňovníkovi, jeho identifikáciu, právnu formu, opis organizačnej a vlastníckej štruktúry, opis podnikateľskej činnosti a obchodnej stratégie, identifikáciu hospodárskeho odvetvia, obchodné vzťahy a aktivity daňovníka, opis funkcií daňovníka, jeho majetku a predpokladaných rizikách,
3. zoznam kontrolovaných transakcií, ich opis, zmluvnú stranu transakcie, sumu a obchodné podmienky,
4. opis systému transferového oceňovania daňovníka vrátane informácií o výbere, spôsobe uplatňovania metód transferového oceňovania a určenia ceny kontrolovaných transakcií,
5. informácie o peňažných a nepenažných plneniach, ktoré za daňovníka poskytla zahraničná závislá osoba slovenskému poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti.

Z obsahu základnej transferovej dokumentácie vidíme, že informácie o skupine závislých osôb (1) sú podobné ako pri skrátenej dokumentácii (informácie o funkciách a rizikách podľa nášho názoru nemajú významný vplyv na zvýšenie užitočnosti tejto časti dokumentácie). Informácie o kontrolovaných transakciách (3) a o plnení poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti (5) sú rovnaké ako v prípade skrátenej transferovej dokumentácie. Môžeme teda skonštatovať, že užitočnosť informácií podľa bodov 1, 3 a 5 je podobná ako v prípade skrátenej dokumentácie z pohľadu správcu dane aj z pohľadu motivácie daňovníka.

Čo sa týka informácií o daňovníkovi (2), do značnej miery ide o informácie, ktoré sú verejne dostupné, prípadne sú uvedené v účtovnej závierke, či priznaní k dani z príjmov. V bežných prípadoch tu o užitočnosti pri eliminácii daňovej kriminality príliš hovoriť

nemôžeme. Výnimkou môžu byť obvykle uvádzané informácie o významných dodávateľoch a odberateľoch v rámci informácií o obchodných vzťahoch

Významným rozdielom oproti skrátenej transferovej dokumentácii je opis systému transferového oceňovania (4). V tejto časti základnej dokumentácie už daňovník správcu dane informuje o konkrétnom výbere metód transferového oceňovania, spôsobe ich uplatnenia a konkrétnom určení ceny kontrolovaných transakcií.

Zákon o dani z príjmov v §18, ods. 2 a 3 definuje dva druhy metód transferového oceňovania: metódy, ktoré vychádzajú z porovnania ceny a metódy, ktoré vychádzajú z porovnávanía zisku.

Metódy, ktoré vychádzajú z porovnávanía ceny, sú:

- metóda nezávislej trhovej ceny – cena prevodu majetku alebo služby medzi závislými osobami sa porovnáva s porovnateľnou trhovou cenou medzi nezávislými osobami,
- metóda následného predaja – pri predaji nakúpeného majetku závislej osobe sa zohľadní obvyklá výška obchodného rozpätia (obchodnej marže),
- metóda zvýšených nákladov – cena sa stanoví vo výške skutočných priamych alebo nepriamych nákladov, ku ktorým sa pripočíta obvyklá cenová prirážka.

Metódy, ktoré vychádzajú z porovnávanía zisku, sú:

- metóda delenia zisku – závislé osoby si rozdelia zisk zo spoločnej transakcie tak, ako by si ho rozdelili nezávislé osoby,
- metóda čistého obchodného rozpätia – výška ziskovej prirážky sa posudzuje vo vzťahu k primeranej základni (napr. náklady, tržby).

Tu sú z pohľadu našich otázok o užitočnosti transferovej dokumentácie dôležité najmä tri fakty:

- daňovník správcu dane informuje o tom, akú metódu si v jednotlivých prípadoch zvolil, správca dane môže posúdiť súlad zvolenej metódy so zákonom,
- daňovník správcu dane informuje, ako konkrétne aplikuje zvolenú metódu, správca dane môže posúdiť, či výsledkom aplikácie je cena porovnateľná s cenou pri nezávislej transakcii
- správca dane môže na základe zoznamu kontrolovaných transakcií posúdiť, či deklarovaná aplikácia zvolenej metódy bola aj skutočne dodržiavaná.

Uvedieme si niekoľko príkladov aplikácie metódy transferového oceňovania (metódy nezávislej trhovej ceny) a možností ich posúdenia správcou dane.

Napríklad v prípade úrokov prijatých od závislej osoby si daňovník zvolí metódu nezávislej trhovej ceny, jej aplikáciu uvedie ako porovnanie dohadovaného úroku s produktom financujúcej banky, ktorý je poskytovaný za čo najpodobnejších podmienok ako predmetná úročená transakcia (napr. pôžička poskytnutá závislej osobe). Úrok dohodnutý so závislou osobu teda nebude nižší, ako je úrok v prípade daného bankového produktu. Daňovník môže prípadne navyše uviesť aj minimálnu výšku úroku. Správca dane posúdi, či je takto stanovená aplikácia metódy transferového oceňovania v súlade so zákonom a či skutočne inkasovaný úrok je v súlade s deklarovanými pravidlami. A ak nie je, či o vzniknutý rozdiel bol zvýšený základ dane z príjmov za príslušné zdaňovacie obdobie. Povinnosť uvedenia spôsobov stanovenia cien pri transakciách so závislými osobami môže podľa nášho názoru motivovať daňovníkov k dohodnutiu primeraných podmienok transakcií so závislými osobami, príp. k zvýšeniu základu dane z príjmov o identifikované rozdiely.

Aplikáciou nezávislej trhovej ceny môže byť v prípade úrokov platených závislým osobám (napr. z pôžičky prijatej od závislej osoby) tiež porovnanie s primerane podobným bankovým produktom s tým, že dohadovaný úrok nebude vyšší, než v prípade bankového produktu. V prípade poskytovaných alebo prijatých služieb (napr. poradenských, manažérskych) môže aplikácia tejto metódy spočívať v stanovení primeraného rozpätia hodinových sadzieb.

V prípade ostatným metód transferového oceňovania ide obdobne o stanovenie primeraných prirážok, či primeraného rozdelenia zisku zo spoločnej transakcie.

Záver

Úprava základu dane z príjmov závislých osôb spočíva v jeho zvýšení (príp. znížení daňovej straty) o rozdiely, ktoré vznikli na základe neobvyklých podmienok pri transakciách medzi závislými osobami, ktoré spôsobili zníženie základu dane z príjmov (príp. zvýšenie daňovej straty). Ide teda o prípady, ak daňovník zaúčtuje neprimerane vysoké náklady alebo neprimerane nízke výnosy pri transakciách so závislými osobami. Jedným z nástrojov na riešenie tejto otázky je tzv. transferová dokumentácia. Na základe stručnej analýzy súčasnej legislatívnej úpravy a obsahu najčastejšie vedených foriem transferovej dokumentácie sme dospeli k názoru, že transferová dokumentácia môže pomôcť správcovi dane pri identifikovaní neobvyklých transakcií medzi závislými osobami a môže aj motivovať daňovníkov k stanoveniu primeraných podmienok transakcií so závislými osobami.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. Ondrušová, L. (2016). Transférové oceňovanie. In *Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo : v teórii a praxi*. - Bratislava : Slovenská komora certifikovaných účtovníkov, 2016. ISSN 1335-2024, 2016, roč. 24, č. Mimoriadne č., s. 63-65
2. Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov
3. Usmernenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/014283/2016-724 o určení obsahu dokumentácie podľa § 18 ods. 1 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov

Špecifické postupy štatutárneho audítora pri odhaľovaní ekonomickej kriminality pri audite účtovnej závierky

Specific Procedures of the Statutory Auditor in Detecting Economic Crime in the Audit of Financial Statements

Lenka Užíková¹¹

Abstract

The statutory auditor has many responsibilities in auditing the financial statements. Based on the analysis of International Standards on Auditing, we will focus on the statutory auditor's procedures and responses in the area of fraud detection in the audit of financial statements. It is very important that the statutory auditor uses professional skepticism throughout the audit. The purpose of this paper is to provide guidance on how the statutory auditor should proceed in detecting economic crime in the audit of the financial statements and any obligations arising therefrom.

Key words

Fraud, Risk of Material Misstatement, Statutory Audit

JEL classification

M41, M42

Úvod

Zodpovednosť štatutárneho audítora týkajúca sa podvodov pri audite účtovnej závierky a postupy, ako má auditor v tejto oblasti postupovať, upravuje *Medzinárodný auditorský štandard ISA 240 - Zodpovednosť audítora týkajúca sa podvodu pri audite finančných výkazov* (ďalej „ISA 240“).

Auditor musí vedieť identifikovať podvod, pričom podvodom rozumieme také konanie, ktoré je úmyselné a pri ktorom sa použije lož na získanie neoprávnenej alebo nezákonnej výhody. Toto konanie môže uskutočniť napríklad manažment, osoby poverené spravovaním, ale tiež aj zamestnanci alebo tretie strany. Úlohou audítora je to, aby získal primerané uistenie o tom, že účtovná závierka neobsahuje významné nesprávnosti, ktoré môžu byť spôsobené podvodom.

Podľa § 20 zákona č. 423/2015 o štatutárnom audite v znení neskorších predpisov, musí auditor pri celom tomto procese zachovať profesionálny skepticizmus. Je veľmi dôležitý pri zvažovaní všetkých rizík významných nesprávností spôsobených podvodom. Auditor si musí neustále klásť otázku, či môžu získané informácie a auditorské dôkazy naznačovať možnosť existencie významnej nesprávnosti spôsobenej podvodom. Ďalej musí zvažovať, či všetky získané informácie (a tiež kontroly ich vypracúvania a zachovávaní), ktoré budú použité ako auditorské dôkazy sú spoľahlivé. Je opodstatnené predpokladať, že auditor berie ohľad aj na predošlé skúsenosti s manažmentom – ich bezúhonnosť a čestnosť, avšak práve tu je veľmi dôležité zachovanie profesionálneho skepticizmu, a teda musí dbať na riadne posúdenie rizík významných nesprávností zistených podvodom, nakoľko okolnosti sa mohli časom zmeniť. (Krišková, Užík, 2015)

¹¹ Ing. Lenka Užíková, Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, e-mail: lenka.uzikova@euba.sk

Audit vykonávaný v súlade s Medzinárodnými auditorskými štandardmi zahŕňa iba výnimočne overovanie pravosti dokumentov, pričom audítor nie je vyškoleným expertom na takéto overovanie a tiež sa to od neho ani neočakáva. V prípade, že zistí informácie, ktoré ho privedú k domnienke, že dokument nie je pravý, alebo iné skutočnosti, napríklad, že podmienky uvedené v dokumente boli upravené, ale neboli audátorovi poskytnuté, môže postupovať takým spôsobom, že vyžiada potvrdenie priamo od tretej osoby, alebo využije prácu experta na posúdenie hodnovernosti daného dokumentu.

Ďalším dôležitým faktorom ovplyvňujúcim včasné odhalenie podvodov v účtovnej závierke je diskusia medzi členmi tímu pracujúceho na zákazke. Práve táto diskusia môže audátorovi pomôcť, nakoľko môže mať iný, skúsenejší člen tohto tímu rôzne poznatky o tom, kde a ako môže byť účtovná závierka náchylná na významnú nesprávnosť spôsobenú podvodom. Audítor bude mať lepší prehľad o tom, ako vhodne reagovať na takéto náchylnosti a na základe toho môže tiež zvážiť, ktorí členovia auditorského tímu vykonajú konkrétne auditorské postupy. Ďalej audítor dokáže na základe tejto diskusie určiť, ako budú jednotliví členovia tohto tímu informovaní o výsledkoch všetkých auditorských postupov a tiež ako sa bude následne pristupovať k tvrdeniam o podvode, o ktorých sa audítor dozvie.

Cieľom tohto príspevku je najmä na základe analýzy Medzinárodného auditorského štandardu ISA 240 poukázať na dôležité povinnosti audítora v oblasti odhaľovania ekonomickej kriminality pri audite účtovnej závierky, teda poskytnúť návod, ako by mal audítor v takýchto prípadoch postupovať a aké povinnosti mu z toho vyplývajú.

Postupy štatutárneho audítora na posúdenie rizík významných nesprávností

Audítor vykonáva rôzne postupy na posúdenie rizík významných nesprávností v účtovnej závierke spôsobených podvodom, pričom sa zameriava na pochopenie účtovnej jednotky a jej prostredia vrátane interných kontrol, ktoré vyžaduje *Medzinárodný auditorský štandard ISA 315 - Identifikácia a posúdenie rizika významných nesprávností poznaním účtovnej jednotky a jej prostredia* (ďalej „ISA 315“). Audítor je povinný vykonať také postupy, aby bol schopný získať rôzne informácie, ktoré je možné použiť pri identifikácii rizík významných nesprávností spôsobených podvodom.

Ide napríklad o informácie od manažmentu, ktoré sú zamerané na: postupy, ako manažment posudzuje riziko, že účtovná závierka môže obsahovať významné nesprávnosti spôsobené podvodom; proces manažmentu používaný na identifikáciu rizík podvodu v účtovnej jednotke a reakcie na tieto riziká; prípadné oznámenia manažmentu osobám povereným spravovaním o procesoch, ktoré využíva manažment na identifikáciu rizík podvodu v účtovnej jednotke a tiež na reagovanie na tieto riziká; a oznámenia manažmentu svojim zamestnancom o názoroch na etické správanie a podnikateľskú prax. Ďalej je audítor povinný získať od manažmentu prípadne iných osôb v účtovnej jednotke také informácie, aby zistil ich prípadné poznatky o skutočnom alebo údajnom podvode, prípadne podozrenie naň, ktorý by ovplyvňoval účtovnú jednotku. V prípade účtovných jednotiek, ktoré majú interný audit, je štatutárny audítor povinný získať od interných audítorov informácie o tom, či majú poznatky o skutočných alebo údajných podvodoch, prípadne podozrenie naň, ktoré by sa týkali účtovnej jednotky. V takomto prípade by mal štatutárny audítor získať názory interných audítorov na riziká podvodu.

Pri osobách poverených spravovaním nepodieľajúcich sa na riadení účtovnej jednotky je audítor povinný oboznámiť sa so spôsobom, akým vykonávajú tieto osoby dohľad nad procesmi manažmentu na identifikáciu rizík podvodu v účtovnej jednotke a tiež reakcie na tieto riziká. Audítor sa zameria aj na dohľad manažmentu nad internými kontrolami, ktoré boli vytvorené na zníženie týchto rizík. (Kareš, Krišková, Užík, 2019)

Audítor je tiež povinný vyhodnotiť, či nezvyčajné alebo neočakávané vzťahy, ktoré boli zistené počas vykonávania analytických postupov môžu naznačovať riziko významných

nesprávností spôsobených podvodom a tiež zväžiť, či iné získané informácie nenaznačujú riziko významných nesprávností spôsobených podvodom.

Povinnosťou audítora je vyhodnotiť aj skutočnosť, či informácie, ktoré získal pri iných postupoch na posudzovanie rizík, naznačujú možnosť prítomnosti rizikových faktorov podvodu. Nemusi to automaticky naznačovať existenciu podvodu, ale sú veľmi často prítomné práve v situáciách, v ktorých došlo k podvodu a preto môžu naznačovať riziko významnej nesprávnosti spôsobenej práve podvodom.

Úlohou audítora je tiež pochopenie kontrol manažmentu, ktoré vykonáva s cieľom predísť podvodom, resp. ich odhaleniu. Pri celom tomto procese kontrol manažment zvažuje riziká, že by mohla účtovná závierka obsahovať významné nesprávnosti zistené podvodom. Môže dospieť napríklad k tomu, že implementácia niektorých kontrol na zníženie rizika významných nesprávností spôsobených podvodom nie sú efektívne z hľadiska nákladov. Je veľmi dôležité, aby audítor tieto kontroly pochopil, pričom sa môže počas toho dozvedieť, že sa manažment rozhodol akceptovať riziká v niektorých oblastiach. Informácie, ktoré audítor získa môžu byť potom užitočné aj pri identifikácii faktorov rizík podvodu, ktoré môžu následne ovplyvniť úsudok audítora na riziko významných nesprávností spôsobených podvodom v účtovnej závierke. (Kareš, 2015)

Reakcie štatutárneho audítora na posúdené rizika významných nesprávností spôsobených podvodom

Celková reakcia na posúdenie rizík významnej nesprávnosti spôsobenej podvodom zahŕňa informácie o tom, ako môže celkový priebeh auditu odrážať zvýšený profesionálny skepticizmus - môže ísť napríklad o dôkladnejší výber dokumentácie, ktorú je potrebné preskúmať ako podporu významných transakcií, alebo tiež o zvýšenú potrebu potvrdiť vysvetlenia a vyhlásenia, ktoré manažment poskytne vzhľadom na významné skutočnosti.

Audítor môže v prípade potreby prideliť na zákazku aj ďalšie osoby so špecializovanými znalosťami, resp. skúsenosťami – napríklad IT expertov alebo forenzných odborníkov. Dohľad nad pracovníkmi napomáha audítorovi v závislosti od rozsahu dohľadu posúdiť riziká významných nesprávností spôsobených podvodom a tiež znalosti pracovníkov pridelených k danej zákazke.

Do audítorských postupov, ktoré sa majú vykonať, je dôležité začleniť aj nepredvídateľnosť, pretože osoby v účtovnej jednotke môžu byť skúsené z bežného vykonávania audítorských postupov počas zákazky a vedeli by ľahšie skryť podvodné finančné vykazovanie. Audítor môže napríklad zmeniť časový rozvrh audítorských postupov oproti očakávanému alebo použiť iné metódy výberu vzorky, prípadne vykonať audítorské postupy bez ohlásenia, a podobne.

Audítor by sa mal tiež zaoberať aj významnými nesprávnosťami spôsobenými podvodom na úrovni tvrdení, pričom môže táto reakcia zahŕňať zmeny charakteru alebo časového rozvrhnutia a rozsahu audítorských postupov. Audítor môže zmeniť charakter audítorských postupov za účelom získania spoľahlivejších a relevantných audítorských dôkazov – napríklad, v prípade, ak audítor zistí, že manažment môže byť pod tlakom a to z dôvodu, aby splnil očakávania týkajúce sa ziskov. Vtedy môže existovať riziko, že manažment nadhodnocuje tržby - môže uzatvárať predajné zmluvy obsahujúce podmienky, ktoré znemožňujú zistiť moment uznania výnosov na zaúčtovanie, prípadne môže fakturovať predaj pred dodaním. V takomto prípade môže audítor navrhnúť externé potvrdenie, ktoré by bolo potvrdením aj všetkých podrobností o predajnej zmluve - dátum, práva na vrátenie tovaru a dodacie podmienky. Audítor môže zmeniť časový rozvrh substantívnych testov, pričom môže zistiť, že v prípade vykonávania týchto testov na konci obdobia je to efektívnejšie. Ďalšou možnosťou je vykonanie audítorských postupov na predĺženom období audítorských záverov od predbežného termínu po koniec účtovného obdobia, pričom môže prísť k záveru, že takéto postupy nie sú účinné.

Audítor však môže napríklad zväčšiť veľkosť vzorky, alebo tiež vykonať podrobnejšie analytické postupy.

V prípade zistenia rizika významnej nesprávnosti spôsobenej podvodom s vplyvom na stav zásob, môže audítor preskúmať všetky záznamy týkajúce sa zásob, čo pomôže identifikovať položky, ktorým by bolo vhodné venovať osobitnú pozornosť počas fyzickej inventúry, prípadne po nej. Audítor môže v tomto prípade zrealizovať inventúru na všetkých miestach v jeden deň, alebo sa neohlásene zúčastniť inventúry na určitých miestach.

Audítor môže identifikovať riziko významnej nesprávnosti spôsobenej podvodom, ktoré sa môže týkať viacerých účtov a tvrdení - napríklad ocenenie majetku, odhady týkajúce sa rôznych transakcií, napríklad pri akvizícii alebo predaji segmentu podnikania, a iných významných časovo rozlíšených záväzkov. Všetky informácie, ktoré audítor získal pri oboznamovaní sa s účtovnou jednotkou a jej prostredím, môžu audítorovi napomáhať pri vyhodnotení primeranosti odhadov manažmentu, resp. úsudkov a predpokladov, ktoré sú na týchto odhadoch založené. Tiež môže k tomu prispieť napríklad retrospektívna previerka podobných predpokladov a úsudkov manažmentu.

Audítor vykonáva aj postupy reagujúce na riziká týkajúce sa obchádzania kontrol manažmentom. Môže ísť o rôzne nesprávnosti v účtovnej závierke spôsobené podvodom - napríklad manipulácia procesu finančného vykazovania neoprávnenými účtovnými zápismi alebo úprava súm vykázaných v účtovnej závierke manažmentom, pričom nie sú zohľadnené vo formálnych účtovných zápisoch. Automatické kontroly môžu síce znížiť riziko neúmyselnej chyby, ale nezachytia to, že by mohol niekto obísť takéto automatizované procesy (napríklad zmení sumy, ktoré sa automaticky prenášajú do hlavnej knihy). (IAASB, 2009)

Manažment vypracuje pri zostavovaní účtovnej závierky úsudky alebo predpoklady, ktoré majú vplyv na účtovné odhady, pričom musí tiež priebežne sledovať ich primeranosť. Jednou z možností podvodného finančného vykazovania je práve prostredníctvom zámerne nesprávnych účtovných odhadov. Účelom retrospektívnej previerky úsudkov a predpokladov manažmentu je zistiť, či existuje náznak zaujatosti manažmentu.

Indikátory uzatvorenia významných transakcií mimo bežného podnikania účtovnej jednotky alebo ak sa javia ako neobvyklé, ktorých cieľom je podvodné finančné vykazovanie alebo zamaskovanie sprenevery majetku sú, napríklad: veľmi zložitá forma týchto transakcií (ak sa na transakcii podieľa napríklad veľa účtovných jednotiek patriacich do jedného konsolidovaného celku); manažment kladie dôraz na spôsob zaúčtovania pred základnou ekonomickou charakteristikou danej transakcie; manažment nediskutoval o charaktere účtovania týchto transakcií s osobami poverenými spravovaním, pričom dokumentácia je neadekvátna; do transakcií sú zapojené napríklad predtým neidentifikovateľné spriaznené osoby alebo osoby, ktoré nie sú dostatočne finančne silné na podporu transakcie bez pomoci účtovnej jednotky, v ktorej prebieha audit. (IAASB, 2009)

Postup štatutárneho audítora v oblasti vyhodnocovania audítorských dôkazov

Audítor vyhodnocuje, či vykonané analytické postupy naznačujú predtým nerozpoznané riziko významnej nesprávnosti spôsobenej podvodom. V prípade, že audítor zistí nesprávnosť, je jeho povinnosťou vyhodnotiť, či je takáto nesprávnosť typická pre podvod. Ak áno, tak je povinný vyhodnotiť dôsledky nesprávnosti v súvislosti so spoľahlivosťou vyhlásení manažmentu o tom, že podvod sa málokedy vyskytuje ojedinelo. Ďalej je audítor povinný v prípade zistenia nesprávnosti a domnievania sa, že táto nesprávnosť môže byť spôsobená podvodom, do ktorého je zapojený manažment, prehodnotiť posúdenie rizík významných nesprávností spôsobených podvodom a tiež vplyv tohto posúdenia na audítorské postupy tak, aby reagovali na posúdené riziká (charakter, časový rozvrh a rozsah audítorských postupov). Pri opakovanom zvažovaní spoľahlivosti dôkazov audítor zvažuje aj možnosť tajnej dohody, na ktorej by sa mohli podieľať zamestnanci, manažment alebo tretie osoby. Ak audítor už

potvrdí, že účtovná závierka obsahuje významné nesprávnosti spôsobené podvodom, alebo ak nie je schopný o tom poskytnúť záver, je povinný vyhodnotiť dôsledky tejto skutočnosti na audit. *Medzinárodné audítorské štandardy ISA 450 - Vyhodnotenie nesprávností zistených počas auditu* a *ISA 700 - Formovanie názoru na finančné výkazy a správa k finančným výkazom* stanovujú požiadavky a poskytujú usmernenie na vyhodnotenie a odstránenie nesprávností ako aj vplyv na názor audítora v audítorskej správe.

4.1 Dôvody nepokračovania štatutárneho audítora v práci na zákazke

Ak sa dostane audítor do mimoriadnych okolností, ktoré vedú k pochybnostiam o jeho schopnosti naďalej vykonávať audit v dôsledku nesprávnosti spôsobenej podvodom alebo podozrenia na podvod, je povinný: určiť povinnosti, ktoré sa vzťahujú na dané okolnosti a tiež, či je audítor povinný podať správu osobám, ktoré ho ustanovili za audítora alebo regulačným orgánom; zvážiť vhodnosť odstúpenia od zákazky v prípade, ak ho povoľuje platný zákon alebo nariadenie; a ak odstúpi, tak prediskutuje s manažmentom a osobami poverenými spravovaním odstúpenie a dôvody odstúpenia od zákazky, pričom tiež zistí, či je povinný oznámiť odstúpenie a dôvody odstúpenia od zákazky osobám, ktoré ho ustanovili za audítora alebo regulačným orgánom. Medzi príklady neobvyklých okolností, ktoré môžu spochybniť schopnosť audítora pokračovať vo vykonávaní auditu patrí napríklad situácia, keď vzniknú audítorovi veľké pochybnosti o odbornej spôsobilosti alebo bezúhonnosti manažmentu prípadne osôb poverených spravovaním; alebo ak účtovná jednotka neprijala vhodné opatrenia týkajúce sa podvodu, ktoré však považuje audítor za nevyhnutné, a to aj v takom prípade, ak podvod nie je z hľadiska účtovnej závierky významný; alebo ak výsledky audítorských postupov naznačujú závažné riziko významného a rozsiahleho podvodu. (IAASB, 2009)

4.2 Písomné vyhlásenia

Audítor žiada od manažmentu, prípade od osôb poverených spravovaním tieto písomné vyhlásenia: o zodpovednosti za návrh, implementáciu a zachovanie internej kontroly na prevenciu a odhaľovanie možných podvodov; že poskytnú audítorovi ich výsledky posúdenia rizika o tom, že by účtovná závierka mohla obsahovať významné nesprávnosti spôsobené podvodom; že audítorovi poskytnú všetky svoje poznatky o podvode alebo podozrení naň s vplyvom na účtovnú jednotku a podieľa sa na ňom manažment, zamestnanci s významným postavením v rámci interných kontrol, prípadne iné osoby, pričom by podvod mohol významne ovplyvniť účtovnú závierku; že audítorovi poskytnú svoje poznatky o tvrdeniach o podvode alebo podozreniach naň od zamestnancov, bývalých zamestnancov, analytikov, regulačných orgánov a podobne. (Kareš, Krišková, Užík, 2019)

4.3 Oznamovacie povinnosti a komunikácia

V prípade, že audítor zistil podvod, alebo získal také informácie, ktoré naznačujú existenciu podvodu, musí oznámiť túto skutočnosť manažmentu, aby informoval osoby zodpovedné za prevenciu a odhaľovanie podvodu o skutočnostiach z hľadiska ich zodpovednosti.

V prípade, že nie všetky osoby poverené spravovaním sa zúčastňujú na riadení účtovnej jednotky a audítor zistil podvod alebo má podozrenie z podvodu, do ktorého je zapojený aj manažment, zamestnanci s významným postavením v oblasti interných kontrol alebo iné osoby a výsledkom podvodu je významná nesprávnosť v účtovnej závierke, je povinný oznámiť túto skutočnosť osobám povereným spravovaním. Tiež s nimi prediskutuje aj charakter, rozsah a časové rozvrhnutie audítorských postupov dôležitých pre dokončenie auditu.

Povinnosťou audítora je zvážiť, či nie je zodpovedný za oznámenie identifikovaného podvodu alebo podozrenia naň osobám mimo účtovnej jednotky. Mlčanlivosť však nemusí byť

automaticky prekážkou, pretože povinnosti, ktoré audítorovi vyplývajú zo zákona môžu mať niekedy vyššiu prioritu ako zachovávanie mlčanlivosti. (Krišková, Kareš, 2017)

4.4 Audítorská dokumentácia

Do audítorskej dokumentácie musí audítor zahrnúť podľa ISA 315 rozhodnutia, ku ktorým došlo počas diskusií medzi členmi tímu pracujúcim na zákazke, a to v prípade, ak ide o náchylnosť účtovnej závierky na významnú nesprávnosť spôsobenú podvodom a tiež identifikované a posúdené riziká významných nesprávností spôsobených podvodom na úrovni účtovnej závierky a na úrovni tvrdení.

Z hľadiska reakcií audítora na posúdené riziká významných nesprávností je povinný audítor zahrnúť podľa požiadaviek *Medzinárodného audítorského štandardu ISA 330 - Reakcie audítora na posúdené riziká*, celkové reakcie na posúdené riziká, charakter, rozsah a časové rozvrhnutie audítorských postupov a tiež výsledky týchto postupov, vrátane postupov navrhnutých manažmentom na riešenie rizika obchádzania kontrol.

V prípade, že audítor dospel k takému záveru, že za okolností zákazky neplatí predpoklad o existencii rizika významnej nesprávnosti spôsobenej podvodom v súvislosti s vykazovaním výnosov, musí dôvody tohto záveru tiež zaradiť do dokumentácie. Súčasťou audítorskej dokumentácie musia byť oznámenia o podvode, ktoré boli poskytnuté manažmentu, osobám poverených spravovaním, regulačným orgánom a iným osobám.

Záver

Pri audite účtovnej závierky vyplýva štatutárnemu audítorovi okrem iného mnoho povinností spojených s odhaľovaním podvodov. V tomto príspevku sme sa zamerali na špecifikáciu postupov štatutárneho audítora v oblasti odhaľovania ekonomickej kriminality pri audite účtovnej závierky. Najskôr sme sa venovali postupom štatutárneho audítora na posúdenie rizík významných nesprávností a jeho následným reakciám na tieto riziká. Na záver sme znázornili, ako by mal po správnosti štatutárny audítor postupovať v oblasti vyhodnocovania audítorských dôkazov s dôrazom na všetky povinnosti, ktoré mu z toho vyplývajú. Naš príspevok tak poskytuje návod, ako by mal štatutárny audítor postupovať pri odhaľovaní ekonomickej kriminality pri audite účtovnej závierky.

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0517/20 (2020-2022) „Virtuálne kryptosiete ako relevantný nástroj na elimináciu ekonomickej kriminality.“

Literatúra

1. IAASB. (2009). ISA 240. The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements.
2. IAASB. (2019). ISA 315 (Revised). Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement.
3. IAASB. (2009). ISA 330. The Auditor's Responses to Assessed Risks.
4. IAASB. (2009). ISA 450. Evaluation of Misstatements Identified During the Audit.
5. IAASB. (2015). ISA 700 (Revised). Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements.
6. Kareš, L. (2015). Teória auditu. Wolters Kluwer.
7. Kareš, L., Krišková, P., Užik, J. (2019). *Audítorstvo 2: prípadové štúdie. Slovenská komora certifikovaných účtovníkov.*
8. Krišková, P., Kareš, L. (2017). Rukoväť audítorských štandardov. Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo: v teórii a praxi, 25(2), 25-27.

9. Krišková, P., Užík, J. (2015). Nový zákon o štatutárnom audite a o zmene a doplnení zákona č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov. Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo: v teórii a praxi, 23(10), 21-26.
10. Zákon č. 423/2015 Z. z. o štatutárnom audite v znení neskorších predpisov.

STORMWARE POHODA

Ekonomický software

- prehľadné usporiadanie a jednoduché ovládanie
- varianty s rôznou kombináciou funkcií a agend

www.pohoda.sk

Volajte zadarmo:

0800 116 117



mPOHODA

Aplikácia, s ktorou vystavíte
doklady z mobilu alebo tabletu

ZADARMO k programu POHODA

www.mpohoda.sk

